ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 9 (1543) | Аўторак, 31 студзеня 1961 года | Цана 4 кап.

Няўхільны поступ

На заводах і фабрыках, у калгасах і саўгасах, на будоўлях і транспарце — усюды кіпіць стваральная праца. Кожны дзень багаты слаўнымі справамі, кожны дзень нараджае новых і новых герояў нашых дзён. Сямігодку — датэрмінова! — вось дэвіз савецкіх людзей. Велічныя задачы сямігадовага плана, пастаўленыя XXI з'ездам КПСС, натхняюць на працоўны гераізм. Сямігодка — гэта кроўная справа кожнага савецкага чалавека, поспехі ў яе выкананні — гэта радасць усіх нас.

Днямі ў друку было апублікавана паведамленне Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў СССР аб выніках выканання дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР у 1960 годзе.

Усе савецкія людзі з радасцю ўспрымаюць лічбы і факты гэтага паведамлення — лічбы і факты, што адлюстроўваюць нашы магутныя крокі ў будучыню. Працоўныя Савецкага Саюза дабіліся ў 1960 годзе — другім годзе сямігодкі — новых поспехаў у развіцці ўсіх галін народнай гаспадаркі і далейшага павышэння дабрабыту савецкіх людзей.

Датэрмінова выкананы план другога года сямігодкі па агульнаму аб'ёму прамысловай вытворчасці. Больш, чым намячалася, выпушчана чыгуну, сталі, пракату чорных металаў, важнейшых відаў каляровых металаў, многіх відаў прадукцыі машынабудавання, электраэнергіі, нафты, вугалю, мінеральных угнаенняў, штучнага і сінтэтычнага валакна, тканін, трыкатажных вырабаў, скураного абутку і іншых відаў прадукцыі. На 6,6 мільярда рублёў больш, чым вызначана кантрольнымі лічбамі, было атрымана прамысловай прадукцыі ў 1960 годзе. Якое гэта красамоўнае сведчанне натхнёнай працы савецкага рабочага класа!

Есць выдатныя здабыткі і ў галіне сельскай гаспадаркі. Пасяўныя плошчы ўсіх сельскагаспадарчых культур расшырыліся ў параўнанні з 1959 годам на 6,7 мільёна гектараў.

У асобных раёнах краіны летась былі неспрыяльныя ўмовы надвор'я. І ўсё ж валавыя зборы збожжавых культур, цукровых буракоў, сланечніку, ільну, гародніны і іншых культур былі вышэйшыя, чым у 1959 годзе. Павялічылася ў калгасах і саўгасах вытворчасць мяса, малака, яек. Агульны выраб масла склаў у СССР у 1960 годзе 848 тысяч тон, або 4 кілаграмы на душу насельніцтва. У ЗША летась выраблена 665 тысяч тон масла, або 3,7 кілаграма на душу насельніцтва.

Радасныя поспехі ў галіне транспарту, у капітальным будаўніцтве. У мінулым годзе ўступіла ў строй звыш 1.000 новых буйных дзяржаўных прамысловых прадпрыемстваў і вялікая колькасць цэхаў на дзеючых прадпрыемствах.

Будаўніцтва новых фабрык і заводаў, чыгунак і каналаў, павелічэнне прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці — усё гэта дазваляе, каб савецкі чалавек жыў яшчэ лепш. Мінулы год характарызуецца далейшым павышэннем матэрыяльнага дабрабыту і культурнага ўзроўню жыцця народа. Нацыянальны даход СССР у параўнанні з 1959 годам павялічыўся на 8 працэнтаў. Рэальныя даходы працоўных у разліку на аднаго працуючага ўзраслі за год на 5 працэнтаў. Насельніцтва атрымала з грамадскіх фондаў спажывання — на народную адукацыю, медыцынскае абслугоўванне, сацыяльнае забеспячэнне і розныя выплаты і льготы 24,5 мільярда рублёў, супраць 23 мільярдаў у папярэднім годзе. У 1960 годзе завершан перавод рабочых і служачых на скарочаны сямі- і шасцігадзінны рабочы дзень. Павялічыўся продаж тавараў насельніцтву. Працягвае павялічвацца жыллёвае і культурна-бытавое будаўніцтва.

Наша краіна знаходзіцца на новым магутным уздыме. Шматнацыянальная сям'я савецкіх народаў дружна, згуртавана працуе над здзяйсненнем планаў камуністычнага будаўніцтва. Дастойны ўклад у выкананне сямігодкі ўносіць і беларускі народ.

У паведамленні Цэнтральнага статыстычнага ўпраўлення пры Савеце Міністраў БССР, якое днямі апублікавана ў друку, прыводзяцца ўсебаковыя і пераканаўчыя дадзеныя аб выніках выканання дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР у 1960 годзе. Пераможныя поспехі сямігодкі — вось як коратка можна вызначыць гэтыя вынікі працы беларускага народа ў мінулым годзе. Дзяржаўны план па выпуску валавой прадукцыі прамысловасць рэспублікі перавыканала. А прамысловасць у нашай рэспубліцы — гэта самыя разнастайныя вырабы. Гэта — грузавыя аўтамабілі і трактары, станкі і электрарухавікі, тканіны і абутак, радыёпрыёмнікі і тэлевізары, швейныя машыны і піяніна, і многае-многае іншае. І ўсяго гэтага ў 1960 годзе выпушчана больш, чым у папярэднім годзе.

На прамысловых прадпрыемствах рэспублікі ў 1960 годзе працягвалася далейшае ажыццяўленне мерапрыемстваў па развіццю і ўкараненню новай тэхнікі, праводзіліся работы па распрацоўцы і асваенню выпуску новых, больш дасканалых тыпаў машын і абсталявання. Прывядзём хоць бы адзін з многіх прыкладаў. Беларускі аўтамабільны завод у 1960 годзе распачаў выпуск 40-тонных аўтасамазвалаў «МАЗ-530», выпусціў доследны ўзор сядзельнага аўтамабіля-цягача «МАЗ-525 Г», прызначанага для работы з 54-тонным паўпрычэпам.

Неменш датэрмінова выканаць сямігодку — вось чым адметная праца рабочых, калгаснікаў, інжынераў і тэхнікаў Беларусі. Механізацыя і аўтаматызацыя вытворчых працэсаў, творчая актыўнасць вынаходнікаў і рацыяналізатараў, укараненне новых прадукцыйных тэхналагічных працэсаў — усё гэта спрыяе зладжанай рабоце прадпрыемстваў, павышэнню прадукцыйнасці працы.

У паведамленні ЦСУ пры Савеце Міністраў БССР прыводзяцца таксама дадзеныя аб развіцці сельскай гаспадаркі рэспублікі. Пашырэнне пасяўных плошчаў, рост валавога збору збожжавых і іншых культур, павелічэнне прадукцыйнасці жывёлагадоўлі — усё гэта сведчыць аб тым, што калгасы і саўгасы рэспублікі ўпэўнена ідуць наперад.

Дасягнуты далейшыя поспехі ў развіцці транспарту, рознічнага таваразвароту, народнай асветы і г. д. У 1960 годзе вышэйшымі навучальнымі ўстановамі выпушчана звыш 10 тысяч спецыялістаў, сярэднімі спецыяльнымі навучальнымі ўстановамі — звыш 16 тысяч. Колькасць навуковых работнікаў павялічылася.

Расшыраецца кінасетка, павялічылася колькасць наведванняў кінасеансаў. Тэатры і музычныя арганізацыі рэспублікі абслужылі 5 мільёнаў гледачоў, або на 9 працэнтаў больш, чым у 1959 годзе. Тыраж кніг, выдадзеных летась, склаў 14 мільёнаў 230 тысяч экземпляраў, павялічыліся тыражы газет, часопісаў і іншых перыядычных выданняў.

Вынікі выканання дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі Беларускай ССР у 1960 годзе сведчаць аб далейшым уздыме эканомікі, росце дабрабыту і культуры працоўных.

Краіна ўступіла ў трэці год слаўнай сямігодкі. Падсумоўваючы свае поспехі, савецкі народ натхнёна працуе над вырашэннем новых задач. Яны, гэтыя задачы, вялікія і складаныя. У развіцці прамысловасці і сельскай гаспадаркі ёсць яшчэ недахопы. Студзеньскі Пленум ЦК КПСС вызначыў канкрэтную праграму, накіраваную на шпаркі ўздым усіх галін сельскай гаспадаркі. У гэтыя дні працаўнікі горада і вёскі вывучаюць рашэнні студзеньскага Пленума ЦК КПСС, вышукваюць рэзервы і магчымасці далейшага росту вытворчасці на кожным прадпрыемстве, у кожным калгасе і саўгасе.

Вырашаючы задачы трэцяга года сямігодкі, савецкі народ узнімае народную гаспадарку сваёй краіны на новыя вышыні.

Насустрач XXII з'езду КПСС

СЁННЯ Ў ПАЛІГРАФІСТАЎ

РЭПАРТАЖ

Не кожны раз, калі чытаеш цікавую кнігу, прыгадаеш, што акрамя пісьменніка да яе прыклалі шмат працы і іншыя людзі.

Паліграфічны камбінат імя Якуба Коласа. Варта пераступіць парог гэтага прадпрыемства — і адразу адчуеш, што апынуўся ў бурлівым патоку жыцця, у сённяшнім і заўтрашнім дні нашых працоўных.

Амаль двухтысячны калектыў камбіната стаў на ганаровую вахту ў гонар XXII з'езду КПСС. Кожны цэх, кожная брыгада, кожны рабочы прасякнуты пачуццём адказнасці за ўзятыя абавязацельствы. З кім бы ні пачаў гутарку — пачуеш адно: «Мы цану свайму слову ведаем. Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў правільна гаварыў на Пленуме ЦК, што патрэбна ўсё ўзважыць, улічыць і тады браць абавязацельствы. Мы так і зрабілі».

Ратацыйна-друкарскі цэх. Адменная чысціня і падкрэсленая акуратнасць ля кожнай машыны. Тут робяць першыя крокі ў далёкі шлях падручнікі, брашуры, мастацкая літаратура...

Вось брыгада камуністычнай працы, якую ўзначальвае Мікалай Левановіч, друкуе падручнікі для сёмых класаў. Роўна гудуць электраматоры, шырокая істужка паперы імкліва бяжыць па валіках машыны, а ў другім канцы з канвеера сыходзяць гатовыя аркушы будучай кнігі.

Мікалай Левановіч раз-пораз падыходзіць да канвеера і разглядае надрукаваны тэкст. Яго штосьці непакоіць. Раптам ён спыняе машыну і звяртаецца да сяброў:

— Будзем мяняць падшыпнік. Шмат дарагога часу страцім, ды што ж зробіш? Даваць дрэнную якасць — не маем права. Нашага браку ўжо не пераробіш.

«Не маем права». Гэтыя словы прагучалі рашуча і набылі нейкі асаблівы, падкрэслены сэнс. Мы, савецкія людзі, не можам мірыцца сёння з абыякавасцю ў працы, нават самай дробязнай. Не маем на гэта права па загаду свайго сумлення.

У афсетна-друкарскім цэху працуе выключна моладзь. Тут да кожнай кнігі рыхтуюць «вопратку», друкуюць дзіцячую літаратуру, плакаты і многа іншай прадукцыі. Брыгада Міхаіла Піскуна ў мінулым годзе выканала гадавы план да сёмага лістапада і заваявала ганаровае званне — брыгады камуністычнай працы.

— Цяпер у нас аб'ём работы значна пашырыўся, — гаворыць Міхаіл, — але працаваць будзем яшчэ лепш. У кастрычніку адбудзецца з'езд нашай партыі. А я ж кандыдат у члены КПСС!

Нарэшце, макетна-пераплётны цэх. І тут працуюць дзяўчаты брыгады камуністычнай працы на чале з камсамолкай Зояй Марцынкевіч. На паліграфкамбінаце цяпер не сустрэнеш брыгады, якая б не атрымала гэтага высокага звання або не змагалася за яго.

Тут дзяўчаты рыхтуюць сігнальныя экземпляры падручнікаў, кніг, брашур і даюць ім першыя пуцёўкі ў жыццё.

Куды б ні заглянуў, аб чым бы ні загаварыў з паліграфістамі камбіната — гутарка пяройдзе да размовы аб маючым адбыцца з'ездзе партыі, аб выкананні вытворчай праграмы. А яна, дарэчы, не малая, і выканаць яе калектыў абавязаўся да 25 снежня. Для гэтага камбінат павінен выпускаць каля 175 тысяч экземпляраў кніг і брашур за дзень. Усяго ў гэтым годзе чытачы атрымаюць каля 53 мільёнаў экземпляраў кніг і брашур.

Паліграфісты разгарнулі шырокае сацыялістычнае спаборніцтва за выкананне сваіх абавязацельстваў. Днямі тут выйдуць з друку кнігі А. Дадзіёмава «Над Нёманам», Зм. Бядулі «Салавей», С. Бабронка «Ля сцен Брэсцкай крэпасці» і інш. Нашы дзеці атрымаюць кніжку вершаў Н. Гілевіча «Сіні домік» у яркім і прыгожым афармленні.

Многа цікавых кніг атрымае чытач у гэтым годзе.

І. МЯЦЬКО.

У гуртках палітасветы калгаса імя Сталіна Лельчыцкага раёна ідзе вывучэнне матэрыялаў студзеньскага Пленума ЦК КПСС.

На здымку: на чарговых занятках па вывучэнню матэрыялаў студзеньскага Пленума ЦК КПСС. Праводзіць заняткі камуніст Уладзімір Мітрафанавіч Дуброва.

Фота Ф. Раманава.
Фотахроніка БЕЛТА.

Гастролі канцэртнай брыгады

Для абслугоўвання працоўных Магілёўскай і Віцебскай абласцей выехала канцэртная брыгада Беларускай дзяржаўнай філармоніі. У яе складзе канферансье Г. Дзідзенка, вакалісты — заслужаны артыст Каз. ССР Т. Ліхашорстаў, І. Вішнеўская, віяланчаліст П. Салодчанка, жанглёр А. Дудкін і іншыя. Першыя канцэрты сталічных артыстаў адбыліся ў райцэнтрах Асіповічы і Беразіно.

Паездка артыстаў філармоніі прадоўжыцца і ў лютым, за які мяркуецца наладзіць каля 30 выступленняў.

36 кінаўстановак ў раёне

Недалёкі той час, калі ў Глыбоцкім раёне Віцебскай вобласці завершыцца суцэльная кінафікацыя. Цяпер тут працуюць стацыянарныя кінаўстаноўкі ў 18 калгасах і саўгасах. А ўсяго ў раёне 36 кінаўстановак. Пераважная большасць працаўнікоў сяла мае магчымасць 2—3 разы на тыдзень глядзець кіно.

Н. ІВАНОЎ.

Трэці пленум праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі

1. Сцэнарый — аснова фільма

Нашы пісьменнікі, клапоцячыся пра тое, каб данесці мастацкае слова як мага да большага кола людзей, павінны шырэй і смялей выкарыстоўваць такія дзейсныя сродкі выхавання мас, як кіно, радыё і тэлебачанне. Іх пачэсны абавязак — дапамагчы работнікам беларускай кінематаграфіі ў стварэнні добрых сучасных фільмаў, бо толькі паўнацэнны сцэнарый, напісаны вопытным літаратарам, здолее забяспечыць поспех твора кінамастацтва. Наогул, звяртаючыся да гісторыі савецкага кіно, можна з упэўненасцю сцвярджаць, што, дзякуючы дапамозе пісьменнікаў, кінематограф дабіваўся ў мінулым і дабіваецца зараз сапраўды высокага ідэйна-мастацкага ўзроўню кінафільмаў. Вось чаму пытанні творчага супрацоўніцтва паміж пісьменнікамі і работнікамі кінематаграфіі рэспублікі занялі ўвагу трэцяга пленума праўлення СП БССР.

Сёння, калі беларуская студыя мастацкіх фільмаў пашырае тэхнічную базу, а значыць і павялічвае выпуск кінакарцін, асабліва востра адчуваецца патрэба ў новых высокамастацкіх сцэнарыях. Студыя «Беларусьфільм» ужо набыла некаторы станоўчы вопыт работы з пісьменнікамі-кінадраматургамі. З поспехам прайшлі на экранах нашай краіны і за мяжой фільмы «Чырвонае лісце», пастаўлены рэжысёрам Ул. Корш-Сабліным па сцэнарыю А. Куляшова і А. Кучара; дзіцячы фільм «Дзяўчынка шукае бацьку», створаны рэжысёрам Л. Голубам па сцэнарыю К. Губарэвіча і Я. Рыса. Цёпла былі сустрэты савецкім гледачом і фільмы «Шчасце трэба берагчы» (рэжысёр І. Шульман, сцэнарый А. Макаёнка) і «Гадзіннік спыніўся апоўначы» (рэжысёр М. Фігуроўскі, сцэнарый А. Кучара і М. Фігуроўскага).

Па сцэнарыях беларускіх аўтараў былі створаны і фільмы «Першыя выпрабаванні» (па матывах трылогіі Я. Коласа «На ростанях», сцэнарый А. Куляшова і М. Лужаніна); «Наперадзе круты паварот» (рэжысёр Віктараў, сцэнарый А. Маўзона).

Аднак усё гэта — кінатворы, сцэнарыі якіх ужо рэалізаваны. Як адзначаў у дакладзе на пленуме дырэктар кінастудыі «Беларусьфільм» **П. Кукушкін,** зараз работнікі кіно не маюць падрыхтаваных сцэнарыяў і ў першую чаргу — на тэмы сучаснасці. Цяжкасці пры стварэнні новых фільмаў вынікаюць з таго, што не вырашана сцэнарная праблема.

Нават рэспубліканскі конкурс 1959 г. на лепшы літаратурны сцэнарый не даў адчувальных вынікаў. Хоць пасля яго і паступілі на студыю некалькі сцэнарыяў, адзначаных заахвочвальнымі прэміямі, але відавочна, што журы пры ацэнцы твораў кіравалася не столькі іх літаратурнымі вартасцямі, колькі актуальнасцю ўзнятай тэмы. Мэтай закрытага конкурсу, аб'яўленага пасля, было выяўленне новых імёнаў сцэнарыстаў, прыцягненне шырокага кола пісьменнікаў да работы ў кіно. Спадзяванні былі вялікія, але ў выніку атрымалася, што з 22 рукапісаў, дасланых на конкурс, толькі чатыры належалі беларускім пісьменнікам.

Сярод мерапрыемстваў, накіраваных на вырашэнне сцэнарнай праблемы, П. Кукушкін называе рэарганізацыю сцэнарнага аддзела. На студыю былі запрошаны ў якасці галоўнага рэдактара А. Куляшоў, начальнікам сцэнарнага аддзела М. Гарулёў, у якасці старшых рэдактараў М. Лужанін і А. Макаёнак.

— Запрашаючы пісьменнікаў на работу ў кіно, студыя спадзявалася,— гаворыць П. Кукушкін, — што гэта палепшыць сувязь з вялікім атрадам сабратаў па пяру і ў выніку выйграе справа напісання сцэнарыяў. Аднак гэтага не здарылася. Не таму, што сцэнарны аддзел працаваў дрэнна, а таму, што сцэнарная праблема больш складаная, чым здаецца на першы погляд. Сцэнарый — не толькі справа аўтара і людзей, якія працуюць над літаратурным творам. Яго ўвасабленне ў першую чаргу залежыць ад рэжысёра.

Дакладчык паведамляе, што на студыі да апошняга часу існавала практыка раз'яднанай працы над сцэнарыем сцэнарнага аддзела і рэжысёра. Бясконцыя праўкі, якія рабіліся і аўтарам і аддзелам, не ўлічвалі работу рэжысёра над літаратурнай першаасновай фільма, не ўлічвалі яго індывідуальны почырк. Па сутнасці, такая праца не прыносіла ніякай карысці.

Значэнне рэжысёра як першага дарадчыка і памочніка пісьменніка ўзрастае ў сувязі з тым, што мы не маем сталых кадраў прафесіяналаў-сцэнарыстаў. На думку П. Кукушкіна, трэба актывізаваць працу рэжысёраў, пасылаць іх разам з літаратарамі ў творчыя камандзіроўкі на навабудоўлі, на заводы, у калгасы. Трэба, каб кожны кінарэжысёр меў свой творчы індывідуальны план і згодна яго працаваў разам з пісьменнікам. Тады значна скароцяцца тэрміны праходжання сцэнарыяў, лепш будзе выконвацца тэматычны план студыі, павысіцца якасць карцін.

Есць яшчэ адна перашкода, якая стаіць на шляху да рэалізацыі сцэнарыя. Вядома, што ўсім кінастудыям краіны прадастаўлена права самастойна вырашаць лёс сцэнарыя: запускаць ці не запускаць яго ў вытворчасць. Чамусьці наша кінастудыя, гаворыць П. Кукушкін, адмовілася ад гэтага права ў карысць Міністэрства культуры і яго Упраўлення па справах мастацтва. Шлях сцэнарыя ад рэдакцыйнага савета праз мастацкі савет студыі да Міністэрства культуры вельмі марудны і доўгі, нават калі не ўлічваць паправак, якіх патрабуе кожная інстанцыя. Напрыклад, рэжысёрскі сцэнарый фільма «Калі спаўняецца 30 год» праляжаў у міністэрстве роўна месяц у той час, як ён павінен быў быць запушчаны ў вытворчасць неадкладна.

Гаворачы пра ўдзел пісьменнікаў у стварэнні фільмаў, П. Кукушкін адзначае, што яны пакуль што рэдкія госці на кінастудыі. Трэба прыцягваць пісьменнікаў не толькі да напісання сцэнарыяў, але і да іх абмеркавання, часцей запрашаць на прагляд як гатовых фільмаў, так і тых, што знаходзяцца яшчэ ў вытворчасці.

Толькі ў цеснай садружнасці пісьменнікаў і кінаработнікаў можа расці і развівацца наша кінематаграфія.

На здымку: удзельнікі пленума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР у час перапынку паміж пасяджэннямі. Злева направа: **К. Крапіва, М. Лынькоў, М. Паслядовіч.**

2. Авалодваць майстэрствам кінадраматургіі

Сцэнарый — гэта літаратура. Правільнасць такой думкі пацверджана багатым вопытам савецкага кіно, творчымі здабыткамі лепшых кінадраматургаў. Таму дзіўна, што ў нас у рэспубліцы сцэнарыю як жанру літаратуры да гэтага часу не аддаецца сур'ёзнай увагі. Вельмі рэдка з'яўляюцца сцэнарыі ў перыядычным друку, зусім не знойдзеш назваў сцэнарыяў у планах Белдзяржвыдавецтва. Калі лепшыя творы кінадраматургіі стануць здабыткам не толькі гледача, але і чытача, можна будзе весці сур'ёзную гаворку пра іх літаратурныя якасці. Але і цяпер не сыходзіць з парадку дня пытанне набыцця прафесіянальнага майстэрства нашымі сцэнарыстамі, авалодвання спецыфікай жанра.

У сваім садакладзе **А. Кучар** падрабязна прааналізаваў апошнія творы беларускай кінадраматургіі, звярнуўшы асаблівую ўвагу на майстэрства. Работа над фільмам, кажа ён, прад'яўляе да сцэнарыста вельмі сур'ёзныя патрабаванні. Сюжэт, думка ў ім павінны быць цалкам арыгінальнымі, пададзенымі глыбока, у яркай і захапляючай форме. Павінна быць драматургічная яснасць і арганічнасць галоўнай ідэі, думкі, наяўнасць станоўчага героя, паказанага ўсебакова, у сувязі з акалічнасцямі і часам. Трэба, каб дзеянне рухала фільм, каб не было злоўжывання словам.

Выключныя патрабаванні да кампазіцыі сцэнарыя. Дзеянне ў ім павінна развівацца лагічна, напружанне павінна ўвесь час нарастаць. Тут не можа быць перагрузкі хоць бы нават цудоўнымі сцэнамі і вобразамі.

А. Кучар гаворыць пра сцэнарыі новых фільмаў, якія зараз знаходзяцца ў вытворчасці. Студыя працягвае работу над экранізацыяй эпапеі Я. Коласа «На ростанях» (сцэнарый А. Куляшова і М. Лужаніна). У сувязі з выхадам першай серыі фільма шмат было спрэчак аб тым, ці маюць права аўтары сцэнарыя і рэжысёр адступаць ад твора, які пакладзены ў аснову, ці правамерны ў такім выпадку домысел. На думку А. Кучара, тут не можа быць фар-

(Заканчэнне на 2-й стар.)

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНАЙ РАБОЦЕ—ШЫРОКІ РАЗМАХ!

ЯК ДБАЕШ, ТАК І МАЕШ

У снежні 1960 г. закончыўся грамадскі агляд сельскіх культасветустаноў у Кобрынскім раёне. Што паказаў агляд, якія яго вынікі?

Умовы агляду былі не з лёгкіх. Апроч дзейснай нагляднай агітацыі, неабходна было сістэматычна праводзіць цікавыя, змястоўныя вечары, балі пераможцаў, вечары пытанняў і адказаў і г. д. Кожны калектыў мастацкай самадзейнасці павінен быў наладзіць не менш 20 канцэртаў. Трэба было адрамантаваць будынкі ўстаноў культуры, па прызначэнню выкарыстоўваць бюджэтныя сродкі...

У Кобрынскім раёне з 64 сельскіх устаноў культуры толькі сем знаходзяцца ў прыватных памяшканнях, 24 клубныя ўстановы маюць глядзельныя залы.

На працягу 1961 г. у раёне трэба пабудаваць 30 калгасных клубаў у брыгадах, але будаўніцтва іх амаль не вядзецца. Не здадзены ў эксплуатацыю і тыя клубы, будаўніцтва якіх было распачата два-тры гады назад. У калгасе імя Суворава вось ужо тры гады як замарожана будаўніцтва цаглянага клуба на 400 месц. У сельгасарцелях «Перамога», імя Жданава, «Сцяг перамогі» не рамантуюцца памяшканні клубаў. Затрымка ў тым, што старшыні калгасаў і сельсавета не могуць вырашыць, за чый кошт праводзіць рамонт.

У вёсцы Цеўлі па віне фінансавых органаў раёна, якія своечасова не адпусцілі сродкі на заканчэнне будаўнічых работ пры наяўнасці ўсіх будаўнічых матэрыялаў, сельскі Дом культуры так і застаўся не накрытым.

Іншы раз не па прызначэнню выкарыстоўваюцца бюджэтныя сродкі культасветустаноў. Напрыклад, у Павіцеўскім сельскім Савеце палову сродкаў, асігнаваных на ўстановы культуры, выдаткавалі на рамонт школы. Тым часам дах сельскага Дома культуры, на рамонт якога былі адпушчаны сродкі, застаўся неадрамантаваным. Цеўельскі сельсавет у мінулым годзе для двух дамоў культуры не даў грошы на папаўненне кніжнага фонду бібліятэк. Частка сродкаў на набыццё інвентару не выдаткавана ў Яроміцкім, Навасёлкаўскім, Грушаўскім сельскіх Саветах. Залескі, Пецькаўскі, Гарадзецкі сельскія Саветы ў апошнія дні 1960 г. замест бібліятэчных стэлажоў, на якія яны пералічылі грошы ў Камянецкі райпрамкамбінат, атрымалі зусім непатрэбныя ім лабараторныя сталы. Усё гэта атрымалася з-за таго, што аблкультснаб своечасова не заказаў па свайму ліміту стэлажы для бібліятэк вобласці.

Клапатліва, па-гаспадарску паставіліся кіраўнікі Дзівінскага, Рагазнянскага, Астраміцкага, Пецькаўскага, Кісялевіцкага сельскіх Саветаў да сваіх устаноў культуры. Памяшканні былі своечасова адрамантаваны, уцеплены, завезена паліва. Па прызначэнню выкарыстаны ўсе астатнія бюджэтныя сродкі. Дык і вынікі працы ўстаноў культуры ў гэтых сельсаветах добрыя. Напрыклад, Хідрынская, Дзівінская і іншыя сельскія бібліятэкі дамагліся, што кнігі чытаюць кожны пісьменны чалавек. Дзівінскаму і Рагазнянскаму сельскім дамам культуры, Кісялевіцкаму, Балоцкаму, Пяскоўскаму, Гайкаўскаму сельскім клубам раённая агляднвая камісія прысвоіла званне «Лепшая культасветустанова раёна».

Дзівінскі Дом культуры (дырэктар Дзмітрый Гром) выканаў умовы агляду. Пры Доме працуе шэсць гурткоў мастацкай самадзейнасці, у якіх удзельнічае каля 150 чалавек. Калгасныя артысты летась паставілі 23 канцэрты. Праведзена звыш 160 лекцый і дакладаў, 59 маладзёжных вечароў, пяць вечароў пытанняў і адказаў, масавыя гулянні з выездам на маляўнічыя берагі возера Любань. Савет Дома культуры, у які ўваходзяць калгаснікі і сельская інтэлігенцыя, актыўна ўдзельнічае ва ўсёй рабоце яго.

Вялікія арганізатарскія здольнасці праяўляе загадчыца Дзівінскай сельскай бібліятэкі камсамолка Надзея Міснік, якая завочна скончыла Мінскі бібліятэчны тэхнікум. Бібліятэка таксама выканала ўсе ўмовы грамадскага агляду. Тут кнігу чытае кожны пісьменны чалавек. Звыш 30 працэнтаў кнігавыдач складае сельскагаспадарчая і тэхнічная літаратура. Бібліятэка праводзіла цікавыя канферэнцыі чытачоў, літаратурныя вечары, бібліяграфічныя агляды.

Грамадскі агляд, выявіўшы недахопы ў рабоце культасветустаноў раёна, карэнным чынам палепшыў справу камуністычнага выхавання і культурнага абслугоўвання працоўных.

Б. ДУДЗІН,
інспектар Кобрынскага раённага аддзела культуры.

У КОЖНЫ ДОМ

На пачатку апрацоўкі ільнотрасты ў калгасе «Верны шлях» справа ішла не зусім добра. Даведалася пра гэта загадчыца Пральніцкай сельскай бібліятэкі Івянецкага раёна Валянціна Паўлоўская. Яна падабрала літаратуру аб вопыце перадавых ільнаводаў і панесла яе калгаснікам.

Бібліятэкарка раздала кнігі і настойліва параіла іх уважліва прачытаць. Праз некалькі дзён Валянціна зноў зайшла да ільнаводаў, яна пачула ад іх словы падзякі. Больш 25 кніг, у якіх расказваецца аб вырошчванні ільну ўзялі ў гэты дзень калгасніцы. З таго часу справы ў ільнаводаў значна палепшыліся. Ім дапамагла ў працы кніга.

Перадавыя даяркі калгаса Марыя Бялонская, Ядзвіга Багдановіч і іншыя таксама абавязаны сваім поспехам бібліятэцы. Маладыя дзяўчаты, скончыўшы школу, прыйшлі на ферму і не ведалі з чаго пачынаць. На дапамогу прыйшла Валянціна Паўлоўская. Яна параіла даяркам спецыяльную літаратуру, чытанне якой прынесла поспех у працы.

Іосіф Кірылавіч Трацяк на 75 годзе свайго жыцця адрокся ад рэлігіі, пакінуў секту баптыстаў, у якой прабыў больш 50 год. І яму дапамагла бібліятэкарка. Калі тры гады назад Валянціна даведалася, што на хутары, недалёка ад вёскі Пральнікі пасяліўся баптыст Іосіф Трацяк, яна пачала наведваць гэты дом, асабліва падрабязна расказвала пра запуск савецкіх спадарожнікаў і касмічных караблёў. Стары недаверліва глядзеў на дзяўчыну, але ўважліва слухаў, што яна гаварыла. Узяць у яе якуюнебудзь кнігу ён наадрэз адмаўляўся.

— Для мяне хопіць і адной кнігі — біблії,—гаварыў ён.

Частыя размовы бібліятэкаркі пахіснулі пераконанасць старога ў «святасці» рэлігіі. Аднойчы, заўважыўшы ваганні Трацяка, Валянціна пакінула ў яго кнігі Л. Талстога, М. Горкага, М. Шолахава, Я. Купалы і Я. Коласа.

Было вялікай нечаканасцю для Паўлоўскай, калі Трацяк сам прыйшоў у бібліятэку, падзякаваў за кнігі і папрасіў даць яму пачытаць штонебудзь на антырэлігійную тэму. Просьба яго была задаволена. Праз некалькі дзён у раённай газеце «Івянецкая праўда» з'явіўся артыкул «Чаму я перастаў верыць у бога». Напісаў яго І. Трацяк.

Цяпер у вёсках, якія абслугоўвае Пральніцкая бібліятэка, няма дома, дзе не чыталі б кніг. На 345 двароў прыпадае 563 чытачы. У сярэднім на кожнага чытача за 1960 год выдадзена 15 кніг. Бібліятэка стала сапраўдным асяродкам культуры на вёсцы. У гэтым заслуга Валянціны Паўлоўскай. Ва ўсіх паляводчых брыгадах і на фермах ёсць пункты выдачы кніг. У бібліятэцы аформлены куткі атэіста, механізатара, кукурузавода, ільнавода, жывёлавода. Маляўніча аформлены і плакаты «Наш калгас у сямігодцы», «Лён — наша багацце», «Жывёлагадоўля — прыбытковая галіна гаспадаркі» і інш.

Рэгулярна праводзяцца канферэнцыі чытачоў, літаратурныя вечары. З вялікай цікавасцю прайшла канферэнцыя чытачоў па кнізе М. Шолахава «Узнятая цаліна», літаратурны вечар, прысвечаны А. П. Чэхаву. У сваёй працы Валянціна абапіраецца на актыў настаўнікаў Пральніцкай сямігадовай школы, спецыялістаў сельскай гаспадаркі, камуністаў і камсамольцаў.

Я. МАКОЎСКІ.

Ці гэта цябе не хвалюе, Павел?

Другі год працуе загадчыкам Зенькаўскага сельскага клуба Кармянскага раёна выпускнік Магілёўскага культасветвучылішча Павел Свірыдзенка.

Што зрабіў за гэты час культработнік?

За год прачытана ўсяго некалькі лекцый і дакладаў. Вучні Кармянскай сярэдняй школы № 1 выступілі тры разы з канцэртамі. Адна гутарка на жывёлагадоўчай ферме. Праведзен вечар пытанняў і адказаў, ды і той — па ініцыятыве настаўнікаў Кармянскай сярэдняй школы № 1.

Звычайныя танцы П. Свірыдзенка ўключыў у план работы пад назвай «Маладзёжны вечар».

Як жа праходзяць гэтыя «Маладзёжныя вечары»? У тытунёвым дыме пад заліхвацкія гукі гармоніка і бубна кружацца пары. Дзе-нідзе ўспыхваюць спрэчкі, якія суправаджаюцца п'янай, грубай лаянкай, а іншы раз і бойкай.

Такія «вечары» звычайна тут праводзяцца па суботах і нядзелях. У астатнія дні прыкладна такі ж малюнак.

У другой палове дня, а калі і ў 19 гадзін, Павел адчыняе клуб. Вечарам на святло заходзяць хлопцы і дзяўчаты, пажылыя калгаснікі. Нечыя спрытныя рукі выцягваюць з кішэні калоду карт, Павел выносіць даміно — і пайшла гульня. Да 22—24 гадзін «рэжуць» хлопцы ў карты, ляпаюць костачкамі даміно. Так праходзяць астатнія вечары тыдня.

Праўда, тут два разы на тыдзень дэманструюцца кінафільмы.

Што ж гэта такое, Павел? А дзе ж твае гурткі мастацкай самадзейнасці, канферэнцыі чытачоў, канцэрты і іншыя мерапрыемствы?

Калі ты прыехаў працаваць на вёску, былі, напэўна, у цябе і вялікія мары, і вялікія планы. І моладзь у цябе паверыла. Цябе абралі камсамольскім важаком.

Ты скардзішся, што працаваць няма з кім. А ў камсамольскай жа арганізацыі, якой ты кіруеш, — звыш 100 чалавек. Гэтыя цудоўныя хлопцы і дзяўчаты з задавальненнем прынялі б удзел у мастацкай самадзейнасці. Арганізуй іх, пакліч толькі за сабой. Ці мо' талентаў няма ў калгасе? Не, не так! Ты ж сам не раз у летнія вечары, з захапленнем слухаў песні дзяўчат, якім нават і салаўі зайздросцяць.

Ты памятаеш, як вучаніцы Кармянскай сярэдняй школы № 1 выступілі з канцэртам перад сваімі бацькамі? Якой радасцю свяціліся твары калгаснікаў, што прысутнічалі на канцэрце!

Ты расказваеш, што цяпер клуб рыхтуе канцэрт пры ўдзеле моладзі вёскі Вынашаўка. А калі яго падрыхтуюць, і сам добра не ведаеш, бо ўжо не першы раз бярэшся за справу, але не даводзіш яе да канца.

Чалавека павінна мучыць сумленне, калі ён адчувае, што не здолеў поўнасцю аддаць свае сілы на карысць грамадства. Няўжо гэта цябе не хвалюе, Павел? Няўжо гэта не турбуе раённы аддзел культуры і партыйную арганізацыю калгаса «Перамога», дзе знаходзіцца Зенькаўскі сельскі клуб?

В. УШАЎ,
Л. РАКІТА.

Трэці пленум праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

мальнага следавання за тэкстам пэўнага літаратурнага твора. Важна захаваць дух арыгінала, яго агульны пафас, сацыяльную характарыстыку галоўных вобразаў. А ўсё гэта ёсць у новым сцэнарыі А. Куляшова і М. Лужаніна, які, праўда, не пазбаўлены некаторых недахопаў.

Амаль закончаны фільм аб подзвігу савецкіх салдат у першыя дні Айчыннай вайны — «Выратаваны сцяг». У сцэнарыі адчуваецца яшчэ нявопытнасць аўтара М. Стаднюка, які не заўсёды ўмее вырашыць сцэну, эпізод сродкамі кінамастацтва.

А. Кучар лічыць, што на студыі безадказна падыйшлі да працы над сцэнарыямі для фільмаў «Камсамолія» і «30-гадовая жанчына». Асабліва недапрацаваны і нават бедны зместам сцэнарый апошняга фільма. Гаворачы аб сцэнарыях, якія знаходзяцца ў рэзерве, прамоўца адзначае тыя з іх, якія заслугоўваюць найбольшай увагі. Гэта — «Сярэбраныя дарогі» Я. Васілёнка, «Новая мама» К. Губарэвіча і сцэнарый маладога аўтара Г. Бекарэвіча «Апошні хутар» (па матывах апавядання Я. Брыля «Галя»).

Пісьменніка часта страшаць нейкай асаблівай спецыфікай кіно, якая, маўляў, вельмі складаная і недаступная яму. З такой думкай не пагадзіліся на пленуме **І. Грамовіч, П. Пестрак.** Дарэчы, П. Пестрак лічыць памылковым сцвярджэнне А. Кучара аб тым, што ў сцэнарыі не павінна быць вялікай колькасці герояў.

— Я думаю, — сказаў П. Пестрак, — што няхай у сцэнарыі будзе хоць сто герояў, але, калі яны аб'яднаны адзінай задумай, калі кожнаму з іх вызначана пэўнае месца, дык не будзе шкоды кінафільму. Тут не можа быць ніякіх рамак і ніякіх шаблонных правіл.

І. Грамовіч пратэстуе супраць свавольніцтва некаторых кінарэжысёраў, якія спецыфікай жанра апраўдваюць нічым неабгрунтаваныя ўмяшанні ў сцэнарый і часта парушаюць лад мастацкага мыслення аўтара, збядняюць задуму.

Пра майстэрства сцэнарыста, пра яго ўменне адбіраць з жыццёвага матэрыялу самае цікавае і значнае гаварыў на пленуме вядомы савецкі кінарэжысёр **С. Герасімаў.**

— Часцей за ўсё паўстае пытанне аб сюжэце, — адзначыў ён.—Сцвярджаюць: калі сюжэт моцны, значыць фільм атрымаецца. Я не веру гэтаму. Я пераканаўся, што ў большасці слабых карцін, якія раскрытыкаваны гледачамі, ёсць так званы востры сюжэт. Па-мойму, справа не ў гэтым. Важна, каб сюжэт, вобразы, характары ў карціне былі звязаны з жыццём, каб відаць было, што гэта не серыя эпізодаў, а роздум сапраўднага мастака над надзённымі праблемамі жыцця.

Пытанне аб майстэрстве — пытанне не фармальнае. Гэта ў першую чаргу сродак данесці думку мастака да мільёнаў людзей. Гэта пытанне аб дзейснасці нашага кінамастацтва. Вялікая думка, закладзеная ў кінатворы, стане толькі тады сапраўды вялікай, калі будзе знойдзена для яе адпаведная форма. А гэта ўжо справа таленту, справа майстэрства. І добра, што ўсяму гэтаму аддавалася на пленуме значная ўвага.

3. Сучаснасць і нацыянальны каларыт

Наша кінамастацтва заклікана адлюстроўваць жыццё народа, быць сродкам камуністычнага выхавання працоўных. Толькі яркія, глыбокія творы будуць хваляваць савецкага чалавека, натхняць яго на новыя подзвігі. Асаблівае значэнне набываюць творы пра сучаснасць, пра герояў нашых дзён. Прыемна адзначыць, што беларускія пісьменнікі, кінарэжысёры ўсё большую цікавасць праяўляюць да сучаснай тэмы. Можна гаварыць аб прыкметным павароце беларускай кінадраматургіі да праблем сучаснасці. Усё гэта добра.

Але гаворка на пленуме ішла і пра іншае. Чаму кінастудыя «Беларусьфільм» у апошнія гады выпускае слабыя карціны, у тым ліку на сучасную тэму?

— Некаторыя таварышы, — гаварыў у сваім выступленні міністр культуры **Р. Кісялёў,** — тлумачаць гэта арганізацыйнымі перашкодамі. Але зводзіць усё толькі да гэтага, значыць, не бачыць галоўную прычыну нашых недахопаў. Яна заключаецца ў слабым веданні многімі нашымі пісьменнікамі, кінаработнікамі сучаснага жыцця, у павярхоўным падыходзе да паказу нашай рэчаіснасці, у імкненні падагнаць яе да гатовых, загадзя выпрацаваных схем. Таму павінны прагучаць галасы пратэсту супраць шэрасці, пасрэднасці ў кінамастацтве.

Сучаснае жыццё складанае і шматграннае. Але нельга не бачыць у ім самага галоўнага, істотнага — барацьбы за чалавека з новай, камуністычнай свядомасцю. Паказ душы новага чалавека, які нараджаецца на нашых вачах, патрабуе глыбокага, праўдзівага мастацкага ўвасаблення ў творах кіно.

Збеднены паказ інтэлектуальнага, душэўнага свету савецкіх людзей у некаторых беларускіх фільмах крытыкаваў **П. Васілеўскі**. На яго думку, нельга падмяняць сур'ёзныя жыццёвыя працэсы ўяўнымі літаратурнымі канфліктамі, калі ўкрадзены кімсьці маток ніткі або спазненне хлопца ці дзяўчыны на спатканне можа служыць канфліктам паміж героямі фільма.

Стварыць хвалюючыя фільмы на сучасным матэрыяле заклікаў работнікаў кінамастацтва і пісьменнікаў рабочы Мінскага завода аўтаматычных ліній **Л. Патаповіч.**

Паказ людзей не можа існаваць без уліку ўмоў і абставін іх жыцця. Пераканальнасць, глыбіня мастацкага адлюстравання чалавека неадрыўная ад нацыянальнай спецыфікі жыцця народа. Таму ў практыцы кінастудыі «Беларусьфільм» пытанне нацыянальнага каларыту набывае асабліва важнае значэнне.

— Выяўленне сутнасці нацыянальнага характару, — сказаў **І. Грамовіч,** — у нас пакуль што занядбана. Часам у нашых фільмах не адчуваецца мясцовага каларыту: прывязка да пэўнай мясцовасці толькі ўмоўная. Такое наглядаецца ў фільмах «Веснавыя чавальніцы», «Нашы суседзі», хоць у апошнім дзеянне адбываецца ў Мінску. Дзіўна, што нават у фільме па трылогіі Я. Коласа гэты нацыянальны каларыт прыглушаны.

Аб недакладнасцях у паказе быту розных пластоў насельніцтва напярэдадні першай рускай рэвалюцыі 1905 г. гаварыў у сваім выступленні старэйшы беларускі пісьменнік Янка **Маўр**, аналізуючы фільм «Першыя выпрабаванні».

— Нельга гаварыць аб нацыянальнай спецыфіцы адцягнена, неканкрэтна, — зазначыў **В. Каваленка,** — як рабіў гэта А. Кучар у сваім садакладзе.

На думку прамоўцы, пры экранізацыі эпапеі Я. Коласа не толькі парушана вобразная сістэма гэтага выдатнага твора, але не ўсюды захаваны коласаўскі стыль, яго нацыянальная адметнасць. Не паказана ў фільме і эвалюцыя характару Лабановіча, які ў Коласа нават у 1905 г. усё яшчэ шукае шляхоў да праўды. Звязаўшы героя ў самым пачатку фільма з бальшавікамі, сцэнарысты і пастаноўшчык тым самым страцілі прадмет мастацкага адлюстравання, бо пазбавілі Лабановіча таго шляху, якім ён ідзе ў трылогіі да пошукаў праўды, свайго месца ў жыцці.

М. Лужанін, які выступіў у спрэчках, не пагадзіўся з І. Грамовічам і Я. Маўрам адносна іх заўваг, што ў касцюмах, у паказе асяроддзя і ў іншых дэталях у фільме «Першыя выпрабаванні» не вытрыманы стыль жыцця дарэвалюцыйнай Беларусі.

Нацыянальны каларыт — неабходная якасць кожнага твора кінамастацтва. Без яго немагчыма паказаць ва ўсёй разнастайнасці не толькі мінулае, але і сучаснае жыццё.

4. Дарадца, творчы аднадумец

Пытанні рэжысуры і выхавання нацыянальных кадраў для кіно шырока абмяркоўваліся на пленуме. Як справядліва адзначалася ў дакладах і выступленнях, для рэжысёра абавязковым з'яўляецца глыбокае пранікненне ў задуму сцэнарыста, беражлівае захаванне асаблівасцей яго індывідуальнага почырку. Вось чаму так важна сапраўды творчая садружнасць паміж гэтымі людзьмі.

— Сапраўдны рэжысёр, — гаворыць **М. Гарулёў,** — сябра, дарадчык, аднадумец сцэнарыста. Асабліва ўзрастае роля рэжысёра ў нашых умовах, калі не вырашана поўнасцю сцэнарная праблема. Пісьменнікі, што прыходзяць і яшчэ прыйдуць на студыю, павінны атрымаць кваліфікаваную творчую дапамогу. Аднак беларуская студыя пакуль што мае невялікую колькасць вопытных пастаноўшчыкаў фільмаў, і гэта значна ўскладняе развіццё беларускага кінамастацтва.

Некаторыя бакі ўзаемаадносін рэжысёра і сцэнарыста закрануў мастацкі кіраўнік студыі «Беларусьфільм» **Ул. Корш-Саблін.** Ён не прызнае тых рэжысёраў, якія часта ўступаюць у сааўтарства са сцэнарыстамі.

— Пісьменнік павінен пісаць, а рэжысёр — ставіць. А калі рэжысёр робіцца сааўтарам, гэта не ўзмацняе нашу дружбу з літаратарамі, — гаворыць прамоўца.

— У рэжысёра гэтак жа, як і ў сцэнарыста, павінна быць жаданне выказацца пра жыццё на аснове ўбачанага і перажытага. Сапраўдны мастак не будзе чакаць, пакуль знойдзецца абсалютна гатовы сцэнарый,— кажа **А. Макаёнак,** — а будзе сам садзейнічаць яго з'яўленню. Ён не чакае аўтара, а настойліва шукае яго.

А. Макаёнак гаворыць аб неабходнасці для рэжысёра глыбока ведаць жыццё. Толькі ў такім выпадку ён здолее зразумець сцэнарыста і весці з ім творчую размову. Творчыя дзяржанні бяруць пачатак у глыбокім веданні жыццёвага матэрыялу, у прынцыповым, страсным стаўленні да фактаў нашай рэчаіснасці.

Аб выпадках грубага ўмяшання рэжысёра ў задуму сцэнарыста і аб тым, як гэта дрэнна адбіваецца на літаратурна-кінематаграфічных якасцях карціны, гаварыў **П. Харкоў.**

Законнае абурэнне ўсіх выступаўшых выклікала тое, што сцэнарый перад тым, як трапіць у вытворчасць, праходзіць неверагодна цяжкі шлях: бясконцыя праўкі, перароблі і абмеркаванні, якіх патрабуюць розныя інстанцыі. З вялікай карысцю для справы колькасць такіх інстанцый можна і трэба скараціць. Пра гэта гаварылася ў дакладзе П. Кукушкіна, у выступленнях А. Макаёнка, Ул. Корш-Сабліна і інш.

На пленуме ў спрэчках былі выказаны слушныя прапановы і пажаданні, добрыя парады. Малады кінарэжысёр **А. Ястрабаў,** напрыклад, лічыць мэтазгодным значна ажывіць работу Саюза кінематаграфістаў БССР і яго творчых секцый, каб з іх дапамогаю праводзіць творчыя семінарскія заняткі з пісьменнікамі-кінадраматургамі. На думку Ул. Корш-Сабліна, варта стварыць у рэспубліцы, па прыкладу «Масфільма», творчае аб'яднанне пісьменнікаў і рэжысёраў. Па сутнасці, гаворыць ён, зародак такога аб'яднання ўжо ёсць у нас, бо ў сцэнарным аддзеле і рэдакцыйным савеце студыі працуе шмат пісьменнікаў.

Выказваліся таксама пажаданні, каб новыя кінасцэнарыі абмяркоўваліся не толькі на студыі, але і ў Саюзе пісьменнікаў, каб праводзіліся сумесныя семінары з удзелам літаратараў і работнікаў кіно.

5. Летапіс падзей і часу

Неяк не прывыклі звязваць творчыя дзярзанні, пошукі яркіх мастацкіх сродкаў з дакументальным і навукова-папулярным кіно. Вядома, гэта несправядліва, бо ўменне гаварыць аб нашым сённяшнім жыцці, заўсёды адчуваць пульс часу, каб стварыць і аб'ектыўны і ў той жа час хвалюючы летапіс нашых імкненняў і перамог — справа зусім не каментатарская, тым больш не рамесніцкая. Дакументальна-хранікальнае кіно — сапраўды летапіс падзей і часу.

Беларуская дакументальная і навукова-папулярная кінематаграфія дасягнула ў апошні час даволі значных поспехаў. Магчыма, гэтаму спрыяла стварэнне асобнай студыі дакументальна-хранікальных і навукова-папулярных фільмаў. Як адзначана на пленуме ў садакладзе **М. Горцава,** усяго некалькі год назад на кінастудыі «Беларусьфільм» выпускалася толькі тры — чатыры дакументальныя карціны. Цяпер становішча змянілася. У мінулым годзе на экраны выйшла 28 фільмаў дакументальнага кіно. На новы год запланавана выпусціць 36 фільмаў.

Праўда, колькасць не заўсёды азначае добрую якасць. Можна нават сцвярджаць, што якасць і тут з'яўляецца крытэрыем вызначальным. У садакладзе і ў выступленнях як бясспрэчныя дасягненні дакументальнага кіно называліся фільмы «Стваральнікі новага», «Раніца жыцця», «Праўда аб пяцідзесятніках» і інш. Разам з тым многа выпушчана і фільмаў слабых. Калі гаварыць аб прычынах няўдач у гэтых творах, у першую чаргу трэба назваць адсутнасць дабраякасных сцэнарыяў. Сцэнарная праблема тут, як і ў мастацкім кіно, — найбольш важная і надзённая. Калі літаратурная аснова фільма цікавая па задуме і змястоўная, тады і глядач не застанецца абыякавым да таго, што бачыць на экране. Гэта — не гаворачы ўжо пра тое, што добры сцэнарый робіць удзячнай і сапраўды патрэбнай працу рэжысёра.

— Пісьменнікі,—гаворыць М. Горцаў,—яшчэ не прымаюць актыўнага ўдзелу ў стварэнні кінасцэнарыяў. Можна назваць толькі некалькі імён —М. Калачынскага, Б. Бур'яна, Р. Няхая і інш. Але не заўсёды поспех фільма залежыць нават ад сцэнарыя. Ёсць іншыя цяжкасці, ці, больш дакладна, асаблівасці дакументальнага кіно. У першую чаргу гэта аператыўнасць, якую павінны ўлічваць і сцэнарыст і пастаноўшчык фільма. Паўстае пытанне аб непасрэдным удзеле сцэнарыста ў здымках фільма, творчая садружнасць рэжысёра і сцэнарыста набывае асаблівае значэнне.

Аператыўнасць не павінна паварочвацца сваім дрэнным бокам — спешкай, бо яна — спадарожніца шаблону, прымітыву, неглыбокага, збедненага паказу людзей і жыццёвых з'яў.

Большасць выступаўшых на пленуме гаварылі пра мастацкую кінематаграфію. Гэта не азначае, вядома, што недаацэньвалася дакументальна-хранікальнае кіно. Ясна другое: недахопы, характэрныя для «вялікага кінематографа», характэрныя і для работы другой студыі беларускіх фільмаў. І там і тут іх трэба ліквідаваць, і там і тут неабходна дапамога пісьменнікаў, іх творчая садружнасць з работнікамі кіно.

6. Газета без паперы і блакітны экран

Яшчэ ў першыя гады Савецкай улады вялікі Ленін назваў радыё «газетай без паперы і адлегласці». І цяпер у нас на гэтую газету — найбольшая колькасць «падпісчыкаў». Таму, безумоўна, важна, каб радыё і зусім яшчэ малады від мастацтва — тэлебачанне заўсёды служылі надзейнай зброяй на ідэалагічным фронце барацьбы за новага чалавека, за пабудову камуністычнага грамадства ў нашай краіне. Перад пісьменнікамі адкрыты самыя неабмежаваныя магчымасці праз радыё і тэлебачанне палымяным публіцыстычным словам клікаць людзей наперад, натхняць на працоўныя подзвігі, ганьбіць усё старое і кансерватыўнае, услаўляць парасткі камунізма.

Як адзначыў у сваім дакладзе старшыня Камітэта па радыёвяшчанню і тэлебачанню пры Савеце Міністраў БССР **В. Несцяровіч**, слова пісьменнікаў усё часцей гучыць у эфіры і з тэлеэкрана. З яркімі публіцыстычнымі артыкуламі выступалі па радыё М. Лынькоў, І. Шамякін, С. Грахоўскі, І. Грамовіч, Я. Брыль і інш. Многа водгукаў прыйшло на выступленні М. Паслядовіча — аб змяненні назваў вёсак, К. Кірэенкі — аб ахове роднай прыроды, С. Грахоўскага — аб выхаванні моладзі і ўмацаванні савецкай сям'і.

— Падзеі, што адбываюцца ў Савецкай краіне, даюць безліч тэм для жывой, хвалюючай гутаркі пісьменніка з народам. Аднак рэдка бывае,— гаворыць В. Несцяровіч, — каб нашы літаратары па асабістаму жаданню самі з'явіліся на радыё або тэлестудыю і сказалі: «Мяне хвалюе вось такая праблема, дазвольце пагаварыць пра яе...» Такое яшчэ ў нас бывае даволі рэдка.

Беларускія пісьменнікі шчыра адгукнуліся на заклік «Праўды» стварыць нарысы аб героях нашых дзён. Хацелася б, зазначае дакладчык, каб гэтыя нарысы не абмінулі і радыё. Бо тыя нарысы пра сучаснікаў, што цяпер ідуць у эфір, не заўсёды задавальняюць радыёслухачоў.

Вялікае месца ў праграмах радыёвяшчання і тэлебачання займаюць творы беларускіх пісьменнікаў—апавяданні, вершы, байкі, урыўкі з раманаў і аповесцей. Заведзены нават спецыяльныя рубрыкі «З рабочага стала пісьменніка», «Дзесяць мінут паэзіі».

— На радыё прыходзіць шмат пісьмаў, аўтары якіх просяць расказаць пра тое, над чым зараз працуюць беларускія празаікі і паэты, якія ў іх творчыя планы і задумы на будучае, — расказвае В. Несцяровіч.— Мы прыслухаліся да гэтых пажаданняў і наладзілі сустрэчы пісьменнікаў М. Лынькова, І. Шамякіна, Ул. Дубоўкі з іх чытачамі ў эфіры.

Прамоўца робіць заўвагі наконт радыёпастановак і інсцэніровак па беларускіх мастацкіх творах. Бывае, што рэжысёры-пастаноўшчыкі не пранікаюць глыбока ў змест таго або іншага твора, празмерна захапляючыся рознымі чыста знешнімі і вонкавымі эфектамі і дэталямі. Самі пісьменнікі павінны не толькі дапамагаць работнікам радыё інсцэніраваць гатовыя, ужо напісаныя творы, але і ствараць арыгінальныя радыёп'есы.

Цяжка пераацаніць радыё- і тэлеперадачы для дзяцей і юнацтва. Тут дакладчык таксама заклікаў нашых пісьменнікаў напісаць для юных радыёслухачоў змястоўныя нарысы і новыя тэксты піянерскіх песень. На думку В. Несцяровіча, патрэбна шукаць і знаходзіць новыя формы больш цеснай сувязі пісьменнікаў з дзіцячай аўдыторыяй, клапаціцца аб жанравай разнастайнасці мастацкіх твораў, што перадаюцца ў эфір.

У садакладзе **Ул. Юрэвіча** як станоўчы факт адзначалася, што на беларускае радыё ў апошні час прыйшлі новыя ініцыятыўныя работнікі, якія настойліва перабудоўваюць усю творчую работу і ўжо дасягнулі некаторых добрых вынікаў. І гэтага нельга не вітаць. Але чамусьці зараз рэдка можна пачуць перадачы оперных спектакляў непасрэдна з тэатра, зніклі таксама і трансляцыі канцэртаў сімфанічнай музыкі з глядзельных залаў.

Ул. Юрэвіч лічыць, што не варта перагружаць праграмы, падобнымі адно на адно выступленнямі і рэпартажамі, якім адводзіцца значнае месца ў эфіры. Добра падрыхтаваныя выступленні павінны дапаўняць радыёінфармацыю непасрэднасцю, узрушанасцю. А вось такія іменна выступленні — даволі рэдкая з'ява ў эфіры.

Прамоўца выказвае заўвагі і аб рэпартажы без загадзя падрыхтаванага тэксту, у якім цяпер яшчэ многа шэрасці і нудоты і мала сапраўднай шчырасці і непасрэднасці пачуццяў. Ул. Юрэвіч прапануе запрашаць пісьменніка на радыё ў якасці рэпарцёра, каб ён мог правесці шчырую гутарку з чалавекам, які яго цікавіць.

— Трэба змагацца за высокую якасць кожнай перадачы, нават інфармацыі, — гаворыць Ул. Юрэвіч.— Неабходна адмаўляцца ад сухой пратакольнай мовы, больш звяртаючыся да жывога народнага слова.

Вельмі многае з таго, што гаварылася на пленуме пра радыё, можна адрасаваць і тэлебачанню. Нельга сказаць, што беларускія пісьменнікі стаяць у баку ад Мінскай тэлестудыі. Напрыклад, Б. Бур'ян зрабіў цікавы тэлесцэнарый пра М. Багдановіча, запомнілася гледачам пастаноўка пра Валянціна Таўлая, Т. Хадкевіч напісаў нарыс аб творчасці Ільі Гурскага і перадачу аб Тыдні беларускай літаратуры ў Латвіі. Ул. Юрэвіч стварыў сцэнарый па матывах паэмы Янкі Купалы «Курган». Удзельнічаюць у стварэнні тэлевізійных перадач і некаторыя іншыя пісьменнікі. Але ўдзел нашых пісьменнікаў у рабоце тэлестудыі носіць яшчэ эпізадычны характар. А які тут сапраўды неабсяжны прастор для творчай дзейнасці літаратараў! На тэлеэкран так і просяцца многія творы беларускай літаратуры, але да іх трэба прыкласці руку, напісаць інсцэніроўкі і тэлеп'есы, падумаць аб стварэнні арыгінальнай тэледраматургіі, як гэта робіцца для тэатра або кіно. Каму ж, як не вопытнаму майстру мастацкага слова, заняцца падрыхтоўкай спецыяльнага рэпертуару для нацыянальнай тэлестудыі.

На некаторых праблемах развіцця тэлемастацтва ў рэспубліцы спыніўся ў сваім садакладзе **К. Губарэвіч.** Выступленні на экране нашых тэлевізараў шматлікіх дакладчыкаў па пытаннях тэхнікі, фізікі, медыцыны і г. д. бываюць часта вельмі нуднымі і сумнымі, а самае галоўнае — іх мала хто разумее ў народзе з-за складанасці навуковага тэксту. Такія перадачы не дасягаюць сваёй мэты.

К. Губарэвіч дзеліцца сваімі думкамі аб развіцці жанра тэлерэпартажу, робіць сур'ёзныя заўвагі аб якасці дыктарскага тэксту. Ён крытыкуе студыю за дэманстрацыю старых фільмаў, фактычна спісаных у тэхнічны брак. Прамоўца таксама спыняецца на ўдзеле пісьменнікаў у стварэнні арыгінальнай тэледраматургіі.

7. Ісці наперад

Так, поспехі ў рабоце радыё, бясспрэчна, ёсць, яны адзначаны як у асноўным дакладзе, так і ў садакладах і ў выступленнях удзельнікаў пленума. Аднак нямала яшчэ і недахопаў. Актыўны ўдзел пісьменнікаў у напісанні радыё- і тэлеперадач паспрыяе большай іх разнастайнасці і літаратурнай дасканаласці, а значыць і дзейснасці саміх праграм.

— Можна абвінавачваць работнікаў радыё ў многіх «грахах», кажа **Е. Лось.** — Але трэба, каб самі пісьменнікі спыталі ў сябе, што яны канкрэтна зрабілі для паляпшэння «газеты без паперы». Вось кажуць, што няма добрых піянерскіх песень, а калі б палова дзіцячых паэтаў напісалі па аднаму песеннаму тэксту, працы кампазітарам хапіла б надоўга. Па-другое, самі кампазітары, відаць, не чытаюць вершаваных зборнікаў.

Аб спецыфіцы работы радыёрэжысёра, аб цяжкасцях, якія сустракаюцца на яго шляху гаварыла **М. Троіцкая.** Яна папракнула Ул. Юрэвіча, які, на яе думку, у сваім садакладзе гэтай спецыфіцы аддаў не шмат увагі. Гаворачы аб сувязі пісьменнікаў з радыё, прамоўца лічыць, што ім неабходна больш дапамагаць у інсцэніраванні літаратурных твораў.

— Нас вельмі хвалюе, — сказала яна, — нязначная колькасць перадач на тэмы сучаснасці, у той час як цікавасць да іх вялікая. Яны выклікаюць найбольш водгукаў у слухачоў. Трэба, каб пісьменнікі знаёміліся з гэтымі пісьмамі-водгукамі, якія могуць падказаць ім не адну тэму для надзённых перадач.

М. Троіцкая і Е. Лось падрабязна гаварылі аб мове радыё- і тэлеперадач, якая ўсё яшчэ шэрая, невыразная. Справа ўскладняецца яшчэ тым, што некаторыя дыктары і чытальнікі дрэнна валодаюць беларускім вымаўленнем.

На рабоце радыё спыніўся ў сваім выступленні і **М. Паслядовіч**.

Ажыўленне, якое наглядаецца на беларускім радыё і тэлебачанні ў апошні час, — з'ява прыемная. Замацаваць ужо знойдзенае і дасягнутае ў рабоце — такі павінен быць галоўны клопат работнікаў гэтых творчых устаноў.

* * *

Пленум, на якім так шырока і ўсебакова абмяркоўваліся многія пытанні творчай садружнасці пісьменнікаў і работнікаў кіно, радыё і тэлебачання, прынясе адчувальную карысць. Найлепшым яго вынікам будзе з'яўленне новых твораў сцэнарыяў, радыё- і тэлеп'ес, у стварэнні якіх, трэба спадзявацца, актыўны ўдзел прымуць пісьменнікі. Але і сам па сабе абмен думкамі па многіх спрэчных пытаннях і праблемах, а таксама прынцыповая крытыка недахопаў — зарука таго, што справа шырокага ўдзелу пісьменнікаў у працы кіно, радыё і тэлебачання скранецца з месца.

Пра тое, наколькі важнае разуменне пісьменнікамі і рэжысёрамі сваіх агульных задач у працэсе творчага супрацоўніцтва, пераканаўча гаварыў на пленуме і сакратар праўлення СП СССР **Г. Маркаў.**

Добра, што тэзіс аб творчым супрацоўніцтве падмацоўваўся на пленуме канкрэтнай практыкай кіно, радыё і тэлебачання. Добра, што шмат увагі аддавалася ў выступленнях і дакладах тэлебачанню — гэтаму самаму маладому віду мастацтва, магчымасці якога яшчэ далёка не выкарыстаны. Пра будучае тэлебачання цікава гаварыў член Дзяржаўнага камітэта па радыёвяшчанню і тэлебачанню пры Савеце Міністраў СССР **І. Андрэеў.**

Як адзначыў у сваім выступленні загадчык аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ **М. Халіпаў,** на пленуме было выказана шмат глыбокіх, цікавых думак, меркаванняў па сутнасці ўзнятых пытанняў, а таксама прапаноў, якія дапамогуць творчым арганізацыям пазбавіцца істотных недахопаў у рабоце.

— У пісьменнікаў і кінематаграфістаў, — гаворыць М. Халіпаў, — як і ў работнікаў радыё і тэлебачання, адна задача — даць народу выдатныя творы. У гэтым сэнс творчай садружнасці.

Па абмеркаваных пытаннях пленум прыняў пастановы.

На здымку: пісьменнікі **А. Макаёнак, А. Куляшоў** і **П. Васілеўскі** (справа) у перапынку паміж пасяджэннямі пленума.

Больш 140 дзяцей рабочых, служачых і калгаснікаў вучацца ў Нясвіжскай дзіцячай музычнай школе.

На здымку: выкладчык па класу скрыпкі **І. Кудрук** на ўроку з Наташай **Зелікавай.**

Фота **П. Наватарава.**
Фотахроніка БЕЛТА.

Тэхнік-самавучка

Яшчэ задоўга да Вялікай Айчыннай вайны каля шляху Капаткевічы—Навасёлкі, недалёка ад вёскі Залессе, у зеляніне садоў туліўся невялічкі пасёлак Старынка. Жыў у гэтым пасёлку цікаўны хлопчык Зюня Бельскі, якога вабілі машыны.

Ужо калі ён вучыўся ў шостым класе, хлопчык пасябраваў з калгаснымі механізатарамі. Прыбяжыць са школы, падрыхтуе ўрокі і хутчэй да трактара, і там корпаецца цэлымі гадзінамі. Прыйдзе дадому ўвесь запэцканы мазутай, але задаволены, вясёлы.

— Эх і люблю машыны, жыць без іх не магу. Ужо і матор ведаю, і трактар вадзіць умею, — хваліўся ён маці.

Закончыўшы школу, Зюня адразу ж пайшоў працаваць у трактарную брыгаду, прычэпшчыкам, а затым перасеў на трактар.

— Здольны хлопец, — любаваліся механізатары, — што б ні расказаў, усё мігам запамінае. Трактар дасканала ведае. Паслухае, як працуе матор, і адразу скажа, дзе непаладкі. Прыроджаны механізатар, дый годзе.

А юнака ад трактара цягнула да матацыклаў, аўтамашын...

Праз некаторы час дома ён арганізаваў цэлую майстэрню. З'явіліся розныя інструменты, часткі з машын, матацыклаў, веласіпедаў.

Заўважылі здольнага хлапца ў МТС і прызначылі памочнікам брыгадзіра трактарнай брыгады. Добра працаваў юнак на гэтай пасадзе. Толькі ж хлопца цягнула яшчэ далей, да сакрэтаў радыётэхнікі.

— І навошта табе гэтае радыё? — дакаралі сябры па рабоце.

— У наш век усё трэба ведаць, не пашкодзіць, — спакойна адказваў ён.

І Зюня настойліва вывучаў радыётэхніку. Усю літаратуру перачытаў, якая была ў сельскай бібліятэцы, разбіраў па некалькі разоў і складаў радыёпрыёмнікі.

І вось калгас імя Калініна закупіў радыёапаратуру, а радыётэхніка няма.

— Дзе ўзяць спецыяліста? — раіліся ў праўленні калгаса.

— А паспрабуйце ўзяць Зюню Бельскага. Хлопец кемлівы, з радыёпрыёмнікамі даўно дружбу вядзе,— параіў хтосьці.

З першых дзён Зюня з уласцівым яму запалам узяўся за справу. Хутка была ўстаноўлена апаратура, праведзена радыёправодка — і ў дамах калгаснікаў загаварыла радыё.

Больш пяці год працуе радыётэхнік-самавучка на калгасным радыёвузле. Сам рамантуе апаратуру, рухавікі і рэпрадуктары калгаснікам. А калі трэба, можа адрамантаваць і швейную машыну, гадзіннік, любіць і нядрэнна ведае фотасправу. Адным словам, майстар на ўсе рукі.

Неспакойны характар у Бельскага, напорысты. Калі што задумае, абавязкова даб'ецца свайго.

Цяпер З. Бельскі настойліва рыхтуецца да паступлення ў радыётэхнікум.

П. КУШНЕР,
Т. ГАНУСЕВІЧ.

У Добрушскім раёне

УДАРНІКІ КАМУНІСТЫЧНАЙ ПРАЦЫ

Любоўю і пашанай карыстаецца сярод рабочых саўгаса «Добрушскі» кінамеханік Сцяпан Купцоў. Ён памайстэрску ставіць кінасеансы, сістэматычна перавыконвае планы. Райком прафсаюза работнікаў культуры прысвоіў перадавому кінамеханіку Сцяпану Купцову ганаровае званне ўдарніка камуністычнай працы.

Высокае званне ўдарніка камуністычнай працы прысвоена таксама лінатыпісту раённай друкарні камуністу Фёдару Балюнову.

УНІВЕРСІТЭТ ЗДАРОЎЯ

Пры раённым Доме культуры пачаў працаваць універсітэт здароўя. Першую лекцыю — «Развіццё аховы здароўя ў Беларускай ССР» прачытаў галоўны ўрач раённай бальніцы т. Цвёрдахлебаў. Заняткі будуць праводзіцца два разы ў месяц.

КАНФЕРЭНЦЫІ ЧЫТАЧОЎ

У мінулым годзе раённая бібліятэка правяла тры канферэнцыі чытачоў і пяць літаратурных вечароў. Апошняя канферэнцыя была прысвечана абмеркаванню рамана «Дарогі, якія мы выбіраем» А. Чакоўскага. З заўвагамі па твору выступілі чытачы А. Ліхтароў, Э. Гічык, З. Грышкевіч і М. Піскуноў.

КНІГА Ў КОЖНЫМ ДОМЕ

Загадчыца сельскай бібліятэкі вёскі Жгунская Буда Валянціна Ляонава—старанны прапагандыст кнігі. Каб кожны працаўнік сістэматычна чытаў літаратуру, яна перыядычна робіць падворныя абходы. Дзякуючы гэтаму, у кожным з 430 дамоў вёскі ёсць кнігі.

Актыўна прапагандуе літаратуру і загадчык Вылеўскай хаты-чытальні тав. Бяспалаў.

А. КУРЛОВІЧ.

ПОШУКІ ЦІ ЛІТАРАТУРНАЯ БРАВАДА?

Гаворку пра новы раман І. Пташнікава* хацелася б пачаць з упамінку пра яго ранейшыя творы. У 1957 г. гэты аўтар надрукаваў першую аповесць, у цэнтры якой стаяў лайдак і нягоднік Ільюк Чачык, які толькі тое і робіць, што «лайдачыць днём, а ноччу гандаль на піндаль закручвае». Неўзабаве з'явілася ў друку рэцэнзія І. Клімашэўскай на гэту аповесць, досыць справядлівая. Пажурыўшы крыху пісьменніка за недагляд (станоўчыя героі абмаляваны вельмі скупа ў параўнанні з Чачыкам), аўтар рэцэнзіі ўсё ж ухваліла і задуму і яе вырашэнне.

У 1959 г. Іван Пташнікаў выдаў сваю першую кнігу з даволі арыгінальнай назвай «Зерне падае не на камень». Сюды ўвайшлі апавяданні, памянёная аповесць пра Чачыка і твор «Не па дарозе». Першая кніга маладога пісьменніка была цёпла сустрэта і чытачом і крытыкай (маем на ўвазе рэцэнзію А. Яскевіча). Гаварылася, прынамсі, у адносінах апавяданняў, што аўтар кнігі ледзь не чараўнік, які адчувае усе шэпты і шолахі маці-прыроды, і не толькі адчувае, але і ўмее перадаць іх, стварыць запамінальны настрой. Няхай будзе так. Добра, калі пяшчотна-лірызаваныя малюнкі прыроды не засланяюць паказу душы, псіхалогіі чалавека, а калі нават і засланяюць, то для апавядання (а ў крайнім выпадку—і для аповесці) гэта даравальна. Цяпер відаць, што крытыка, разбіраючы ў прыватнасці твор «Не па дарозе», (які справядліва не назвалі аповесцю), не заўважыла тэндэнцыі пісьменніка і тут паставіць у цэнтры ўвагі «памыйную яму»—маецца на ўвазе вобраз злодзея Андрэя, пададзены з занадта дэталізаванымі перажываннямі і развагамі, з натуралістычна выпісанымі пакутамі (пасля ранення соллю).

І вось, новы твор аўтара — раман «Чакай у далёкіх Грынях». Вяртаючыся да ранейшай творчасці І. Пташнікава, можна заўважыць, што малады аўтар механічна перанёс у раман лірычна-імпрэсіяністкі стыль сваіх першых апавяданняў, перапоўніў яго занадта гучнымі і звонкімі пейзажнымі замалёўкамі, якія ў большасці выпадкаў не маюць ніякага дачынення ні да развіцця дзеяння, ні да характарыстыкі дзеючых асоб. Пры гэтым пісьменнік свядома ігнаруе законы кампазіцыі і сюжэта: кампазіцыя рамана вельмі ж ужо мазаічная, фрагментарная, а сюжэтныя лініі-склёпкі занадта вялыя і кволыя. У пагоні за зыркасцю і бліскучасцю стылю Іван Пташнікаў забыўся пра інтэлектуальны кругагляд сваіх герояў, у выніку чаго яны пазбаўлены псіхалагічнай глыбіні, жыццёвай развагі. Тут вельмі дарэчы будзе прыгадаць пушкінскія словы аб прызначэнні і сутнасці прозы: «Дакладнасць і кароткасць— вось першыя вартасці прозы. Яна патрабуе думак і думак—без іх бліскучыя выразы ні для чаго не служаць». І калі гэта выказванне стасуецца да прозы наогул, то яшчэ большае значэнне яно набывае ў дачыненні да жанра рамана.

Што мы сапраўды маем у новым творы аўтара? Калі прабрацца праз нетры слоўнага буралому, у тым ліку і моўнай манернасці, калі прарвацца праз усе кампазіцыйныя загарадкі і пасткі, перад намі паўстане наступная серыя эпізодаў. Так, гэта не апіска, сапраўды раман больш серыя эпізодаў, чым суцэльны, кампактны сюжэт з уласцівым яму развіццём характараў ва ўзаемадзеянні і ўзаемаабумоўленасці. Вось яна, гэта серыя эпізодаў. У вёску Грыні прыязджае працаваць маладая дзяўчына Галіна — фельчар-акушэрка. У былога старшыні калгаса Андрэя Дзедзіхі (звярніце ўвагу на прозвішчы герояў) з вёскі Закалюжжа ад другога шлюбу нарадзілася дзіця. Трактарыст Аркадзь Дышлевіч едзе па Галіну ў Грыні і ў час паездкі знаёміцца з ёй, пасля чаго да яго прыходзіць пакутнае каханне (пазней з-за яго ён ідзе ледзь не на самагубства). Закахаўся ў Галіну, таксама безнадзейна, і настаўнік Васіль Міронавіч, камсамольскі сакратар. Прыязджае на канікулы студэнт з аддзялення журналістыкі Леанід Гаўрылаў, з якім Галіна выпадкова сустракалася ў сталіцы больш года назад і вобраз якога запаў Галіне ў сэрца. Леанід на гэты раз карыстаецца ўзаемнасцю, хоць гэта не перашкаджае яму ў горадзе мець інтымную сувязь з Людай Дымчанка. Прычэпшчык Раман Пэрац з леснікам Міронам Выжлятнікам робяць узброены напад на тутэйшага папа (ойчу Сабольскага) і адбіраюць яго фэставую «выручку» ў суме 2.800 руб. Леанід і Галіна ідуць да ойчы Сабольскага з мэтай схіліць таго да адрачэння ад сану. Выжлятнік, Пэрац і Платон Джвучка займаюцца браканьерствам—яны забілі лася і частку тушы аддалі Дзедзіху. Раман Пэрац пасля палявання захварэў на запаленне лёгкіх. Выжлятнік, Джвучка і іх сабутыльнік Ян Куцка забіваюць Дзедзіху і труп спускаюць у палонку (апошні хацеў расказаць аб злачыннай дзейнасці тройкі, а таксама пра забойства лася). Паколькі яўных улік не было ўся тройка адрабілася лёгкім перапудам. Праўда, Выжлятніка выгналі з леснікоўства, Куцка выехаў у іншую мясцовасць, а Джвучка стаў гнаявозам. Раман Пэрац «ачуняў» ад усіх сваіх заган і нават ажаніўся на медсястры Нінцы (праўда, на свой, пэрцаўскі манер). Гэтак жа зблізіліся назаўсёды Леанід з Галінай (яны толькі яшчэ не пажаніліся, але яна будзе чакаць яго ў «далёкіх Грынях»). Ойча Сабольскі адрокся-такі ад папоўства. Выжлятнік робіць яшчэ адну дыверсію—падпальвае калгасны лес-маладняк. У той жа вечар сакратар калгаснай партарганізацыі Авяр'ян запрашае Выжлятніка пайсці на работу ў калгас (гэта, мабыць, каб прадэманстраваць гуманны тэзіс: «А будзеш добра рабіць—ніхто і пальцам у твой

* **Іван Пташнікаў.** Чакай у далёкіх Грынях. Раман. «Маладосць» №№ 9, 10, 11, 12. 1960.

Шануем памяць выдатнага паэта

(Ліст з Украіны)

Як вядома, выдатны беларускі паэт Францішак Багушэвіч некаторы час жыў на Украіне, у прыватнасці, у нас на Сумшчыне. Таму зразумелая цікавасць да жыцця і творчасці паэта ў нашых юных краязнаўцаў, вучняў Уланаўскай сярэдняй школы Чырвонага раёна на Сумшчыне. Мы пачалі збор матэрыялаў пра аўтара «Дудкі беларускай» год таму назад. Цяпер у нашым школьным музейным кутку з'явіліся дарагія для нас экспанаты.

Тут экспануюцца «Выбраныя творы» аўтара 1952 года выдання на беларускай мове, кніга С. Александровіча «Незабыўнымі сцежкамі», падараваная аўтарам на памяць юным краязнаўцам. Ёсць тут і беларуская газета «Літаратура і мастацтва» за 6 верасня 1960 г. з артыкулам пра Багушэвіча і часопіс «Полымя» № 6 за 1960 г., а таксама партрэт паэта і інш. Вялікую дапамогу ў вывучэнні жыццёвага шляху паэта аказвае нам старшы навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы Акадэміі навук БССР С. Александровіч. Мы ўдзячны яму за гэта. Нядаўна мы правялі вечар, прысвечаны жыццю і дзейнасці Ф. Багушэвіча.

Паставілі пытанне ў абласным друку аб увекавечанні памяці паэта, вырашылі больш падрабязна вывучыць перыяд жыцця Багушэвіча на Украіне.

П. КІСЯЛЕНКА,
кіраўнік гісторыка-краязнаўчага гуртка.

ЭСТЭТЫЧНАЕ ВЫХАВАННЕ ПРАЦОЎНЫХ

У многіх гарадах і вёсках Брэсцкай вобласці створаны і працуюць універсітэты культуры.

Заслужанай папулярнасцю карыстаецца ў насельніцтва Целяханскі пасялковы ўніверсітэт культуры Лагішынскага раёна. У ім займаецца звыш 200 чалавек. Сярод іх — калгаснікі сельгасарцелі «Расія» Пятро Бартыш, Яніна Лісоўская, Валянціна Баран, рабочыя дрэваапрацоўчага камбіната Марыя Домась і Надзежда Ціханчук, настаўніца Валянціна Макарэвіч, урачы Мікалай і Анна Страбук, бібліятэкар Галіна Ткачык і многія іншыя.

Пры ўніверсітэце чатыры факультэты: камуністычнага выхавання моладзі, літаратуры і мастацтва, атэізму, перадавога вопыту ў навуцы, тэхніцы і сельскай гаспадарцы.

Вялікую культурна-выхаваўчую работу сярод насельніцтва праводзяць Баранавіцкі і Пінскі гарадскі, а таксама Малатковіцкі сельскі ўніверсітэты культуры. Усяго ў вобласці — 16 народных універсітэтаў.

Н. КОЛАЎ.

У нашай рэспубліцы — больш ста самадзейных кампазітараў. Сярод іх—рабочыя, калгаснікі, служачыя. Вялікую дапамогу ў творчай працы аказвае ім Рэспубліканскі Дом народнай творчасці і Саюз кампазітараў БССР. У Мінску і абласных цэнтрах праводзяцца канферэнцыі і семінары, наладжваюцца кансультацыі.

На здымку: народны артыст БССР **М. Аладаў** (злева) і народны артыст СССР **Я. Цікоцкі** праводзяць разбор новых музычных твораў на семінары самадзейных кампазітараў Мінскай вобласці.

Фота **І. Змітровіча.** Фотахроніка БЕЛТА.

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў Дзяржаўным выдавецтве БССР: «Зоркі салігорскія» А. Кулакоўскага, «За бацькоўскім парогам» М. Гроднева, «Верныя прысязе», «Туркменскія народныя казкі».

МАЛАДОСЦЬ ТЭАТРА

Бабруйскі перасоўны тэатр можна назваць тройчы маладым. Па-першае, таму, што нарадзіўся ён пазней за іншыя ў рэспубліцы і яму яшчэ паўгода засталося да пяцігоддзя. Па-другое, у гэтым невялікім творчым калектыве з 25 чалавек семнаццаць— маладыя акцёры. Па-трэцяе, большасць іх — Бараноўская, Місько, Саевіч. Дзераўцова, Чыркоўскі, Варэнік і іншыя — толькі ў сёлетнім тэатральным сезоне ўпершыню выйшлі на прафесіянальную сцэну.

Няма ў Ларысы Бараноўскай творчай біяграфіі. Яна толькі пачынаецца. Нарадзілася Ларыса ў 1940 г. на Гродзеншчыне, скончыла школу, працавала сельскім бібліятэкарам. Там заахвоцілася да самадзейнасці. Выступала ў калгасах — спявала, дэкламавала, танцавала. Сустракалі цёпла, дружна апладзіравалі.

У райкоме камсамола гаварылі: здольная, няхай вучыцца.

Паслалі Ларысу ў Мінск на курсы кіраўнікоў драмкалектываў пры Беларускім тэатральна-мастацкім інстытуце. А пасля курсаў пачала працаваць у Бабруйску.

І тут жа хочацца сказаць пра не менш здольную Ларысу Місько. Яна таксама пакуль паспела сыграць першыя ролі толькі ў двух спектаклях: «Небяспечны ўзрост» С. Нарыньяні і «Курортнае знаёмства» Віннікава і Крахта. Галоўны рэжысёр тэатра А. Аркадзьеў гаворыць пра яе:

— Расце. Здольная, характарная артыстка. Прыдатная і для драмы і для камедыі.

Толькі паўгода, як Ларыса на сцэне, а ўжо добра сябе паказала.

У Бабруйскім тэатры смела даручаюць складаныя ролі маладым артыстам. І гэта апраўдана.

Магчыма, яшчэ вельмі далёка да сталасці Марыне Саевіч, але сцэна яе вабіць. Дзяўчына нядаўна ўдзельнічала ў школьнай самадзейнасці ў Шарашоўскай сельскай школе. Потым працавала на аўтазаводзе, увечары вучылася ў палітэхнічным інстытуце, а сцэну не пакідала. Любоў да тэатра перамагла. І вось яна артыстка Бабруйскага драмтэатра. Ёй даручылі складаную ролю Веры ў спектаклі «Любоў, Надзея, Вера». Саевіч з ёю справілася.

Сказаць з упэўненасцю, што ўся група моладзі, якая папоўніла ў апошнія два гады Бабруйскі тэатр, назаўсёды застанецца на сцэне, яшчэ рана. Сярод іх ёсць і здольныя, і таленавітыя юнакі і дзяўчаты, але час для кожнага з іх з'явіцца лепшай праверкай.

Гутарым на гэтую тэму з А. Аркадзьевым.

Ён гаворыць, што працаваць з моладдзю і цікава, і цяжка, і лёгка. Лёгка таму, што моладзь свабодная ад штампаў, тэатральнага трафарэту, якія нярэдка праследуюць старога акцёра. Моладзь у ігры самабытная. А цяжка таму, што даводзіцца пачынаць выхоўваць з азоў.

Галоўны рэжысёр расказвае пра кожнага з маладых артыстаў цёпла і грунтоўна.

Бясспрэчна здольная Ларыса Місько. Але многа даводзіцца і ёй самой, і з ёю працаваць над развіццём дыяпазону голасу. І рэжысёр рады, што яна ахвотна вучыцца. На сцэне трымаецца смела, але нярэдка смеласць пераходзіць у празмерную развязнасць. Яшчэ многа давядзецца і ёй самой і рэжысёру папрацаваць, каб яна стала добрай артысткай.

А вось у Ларысы Бараноўскай добры, прыемны тэмбр голасу. толькі часам назаляе дэкламацыйнасць. Ні школа, ні курсы пры інстытуце, на жаль, не выхавалі ў яе культуры сцэнічнай мовы. Працуюць зараз з ёю рэжысёр, канцэртмайстар і балетмайстар, дапамагаюць больш вопытныя артысты.

Трэба сказаць, што нават тым, хто ўжо некалькі год назад скончыў інстытут, цяжка даводзіцца, калі ёсць неабходнасць карыстацца нотамі або звярнуцца да танца. Рытм для іх нярэдка — закрытая кніга. А цяпер музыка і танец сустракаюцца ўсё часцей не толькі ў вадэвілі або ў камедыі, але ва ўсіх драматургічных жанрах. І без ведання музыкі і харэаграфіі сучаснаму артысту цяжка лічыць сябе паўнацэнным майстрам сцэны. Вось чаму ва ўсёй сістэме падрыхтоўкі тэатральнай моладзі варта на гэта звярнуць асаблівую ўвагу. І правільна зрабілі ў Бабруйскім тэатры, што ўзялі курс на такую вучобу.

Вось прыклад. Даволі здольная Дзераўцова ў мінулым годзе закончыла студыю пры Магілёўскім драмтэатры і паступіла да бабруйчан. Студыя яе хваліла за драматычныя здольнасці і, магчыма, не памылілася. Але калі ў сваёй першай ролі ў «Сястры Варвары» маладой артысткі давялося сустрэцца з куплетамі і танцамі, рэжысёр-пастаноўшчык Масцераў вымушаны быў прапанаваць зняць іх са спектакля. Праўда, свае драматычныя здольнасці артыстка няблага паказала ў спектаклях «Небяспечны ўзрост» і «Любоў, Надзея, Вера».

Марына Саевіч у першай даручанай ролі, пра якую ішла гаворка вышэй, здолела і па характару, і па тэмпераменту, і па многіх іншых асаблівасцях сыграць самую сябе. Бадай, у тым галоўная прычына яе ўдачы. Гутарым з дзяўчынаю.

— Марыла быць рэжысёрам, няхай нават спачатку ў самадзейнасці, затым у Народным тэатры. Магчыма з цягам часу буду. Хачу паступіць на рэжысёрскі факультэт Тэатральна-мастацкага інстытута. Многа чытаю, а пакуль вучуся завочна. Артысту патрэбна эрудыцыя. Першая роля няхай і была вялікая, але я разумею, што яна ўдалася таму, што я знайшла сябе ў акалічнасцях, якія прапануе п'еса. А вось ці хопіць здольнасцей пераўвасаблення — не ведаю, але разумею, што толькі тады будзе відаць, ці выйдзе з мяне артыстка. Цяпер вырашыла некаторы час выступаць у невялікіх ролях, вучыцца, знайсці шлях да вобраза.

Несправядліва будзе ў размове абыйсці маладога артыста Уладзіміра Гурчанкова і сакратара камсамольскай арганізацыі Браніслава Чыркоўскага.

Уладзімір Гурчанкоў, бадай, адзін з самых здольных у групе маладых артыстаў. Два гады назад ён скончыў студыю ў коласаўцаў. Але прынёс у тэатр апроч здольнасцей і гатовыя штампы. Нямала давялося яму самому і рэжысёру папрацаваць, каб ад іх пазбавіцца, каб артыст знайшоў сваё, адпаведнае яго здольнасцям, месца на сцэне. Больш дзесяці ролей за гэтыя два гады выканаў у тэатры малады артыст і заўсёды меў поспех. Яго шчыра палюбіў глядач.

Браніслава Чыркоўскага тэатр адшукаў у Касцюковічах, калі калектыў вясною знаходзіўся там на гастролях. Браніслаў скончыў Магілёўскае вучылішча культасветработнікаў і працаваў у раённым Доме культуры. Узялі яго на «пробу». І вось спачатку роля капітана Скварцова ў «Шальменку-дзяншчыку», затым — Сцяпан Казінец у «Кухарцы», а цяпер — мастак Ільін у «Курортным знаёмстве». Не, не памыліўся тэатр. «Проба» аказалася правільнай. Браніслаў Чыркоўскі творча расце.

Моладзь тэатра павінна вучыцца. Праўда, асноўная вучоба ў бабруйчан праводзіцца на прыкладзе, на вобразе, у рэжысёрскіх гутарках. Большая ўвага аддаецца спецыяльным урокам, музыцы і танцам. Але ўсё гэта далёка недастаткова. Тэатр павінен праявіць усебаковую ўвагу да павышэння як спецыяльнай, так і агульнай культуры маладых артыстаў.

Але і тая работа, якая праводзіцца ў Бабруйскім перасоўным тэатры па выхаванню тэатральных кадраў, — вялікая высакародная справа, вартая падтрымкі.

М. БЯРЭЗІНСКІ.

Бабруйск.

Паэма В. Таўлая ў карэйскім часопісе

У Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспубліцы пачаў выходзіць новы штоквартальны часопіс карэйскіх пісьменнікаў «Сі мун-хак» («Паэзія»), які закліканы знаёміць чытачоў з творчасцю сучасных карэйскіх паэтаў, з класічнай спадчынай, асвятляць надзённыя пытанні літаратурнага жыцця, а таксама змяшчаць творы замежных паэтаў.

У першым нумары часопіса змешчаны вершы карэйскіх паэтаў Кім Чэра, Пак Се Ена, балада Кім Сун Сока, паэма беларускага паэта Валянціна Таўлая «Песня пра сухар» і іншыя матэрыялы.

СЛОВА Ў СТРАІ

Да 70-годдзя з дня нараджэння Ільі Эрэнбурга

Дзве гэтыя сустрэчы аднолькава запомніліся, хоць адбыліся ў розны час і ў непараўнальна розных умовах. Першая звязана з фронтам, з летам 1944 года, калі нашы войскі вызвалялі ад фашыстаў Вільнюс.

У дымнай спякоце франтавой паласы ўдзельнікі штурму літоўскай сталіцы не аднойчы сустракалі вельмі спакойнага чалавека ў вайсковай форме, з салдацкай пілоткай на пасівелай галаве. Тыя, хто ведаў яго ў твар, з вясёлай усмешкай падміргвалі таварышам: глядзіце, маўляў, сам Ілья Эрэнбург на нашым участку; значыць, тут самы галоўны бой. Амаль нічога не разумеючы ў пісьменніцкім ваенным быце, маладыя салдаты жадалі яму як найхутчэй вярнуцца ў Маскву: вось глядзіце, браткі, напіша пра нас! Бывалыя франтавікі ўсмешкай адказвалі на падобныя размовы: хто-хто, а яны ведалі, што сапраўдныя пісьменнікі ў тыя дні не цягнуліся да кабінетнай цішы. Ён напіша сёння ж, у гэты ж дзень, у грукаце бою, ён, той самы, які... Той самы Ілья Эрэнбург, чыё баявое пяро стала вострай зброяй з першага дня Вялікай Айчыннай вайны.

Чаму я пачаў гэты артыкул з франтавога салдацкага ўспаміну? Здавалася б, адзначаючы 70-годдзе вядомага майстра нашай літаратуры з вялікім і складаным пісьменніцкім лёсам, дарэчы прасачыць увесь яго творчы шлях, паставіць у аснову юбілейнай размовы найбольш буйныя са створаных ім мастацкіх палотнаў. Усё гэта так. І было б недаравальна думаць, што публіцыстыка Эрэнбурга ваенных год — вяршыня яго пісьменніцкай творчасці. Але ёсць глыбокая логіка ў гэтай амаль падсвядомай, але бясспрэчнай сувязі: добразычліва, з пашанай ацэньваючы ўсё, што зрабіў мастак для народа, мы перш за ўсё ўспамінаем пра яго, як пра пісьменніка-салдата, актыўнага байца мінулай вайны.

Першы зборнік вершаў Ільі Эрэнбурга выйшаў у свет больш паўстагоддзя назад — у 1910 г. Людзі старэйшых пакаленняў памятаюць і іншыя кнігі маладога Эрэнбурга, якія сталі ў нашы дні бібліяграфічнай рэдкасцю. У 1934 і 1935 гг. з'явіліся яго найбольш значныя творы аб сацыялістычным будаўніцтве ў нашай краіне — раманы «Дзень другі» і «Не пераводзячы дыхання». Можна назваць яшчэ некалькі буйных кніг пісьменніка — «Падзенне Парыжа» (1941—1942), «Бура» (1947). Гэтыя раманы блізкія па свайму ідэйна-мастацкаму напрамку, па тых падзеях, якія пакладзены ў іх аснову: «Падзенне Парыжа» — гэта твор, прасякнуты гневам, нянавісцю да захопу Францыі гітлераўскімі войскамі, «Бура» расказвае аб Савецкім Саюзе і Францыі ў гады другой сусветнай вайны. У пачатку 50-х гадоў выходзіць у свет раман Эрэнбурга «Дзевяты вал» — аб праслаўленай барацьбе народаў за мір на зямлі, за дэмакратыю і справядлівасць. У 1954 г. з'яўляецца аповесць «Адліга». Аб гэтай аповесці наша грамадскасць ужо сказала свае справядлівае слова як аб сур'ёзнай памылцы таленавітага мастака. І няма ні патрэбы, ні жадання вяртацца да гэтай размовы зараз, у юбілейныя дні. Але ў той жа час вельмі хочацца вярнуцца да таго, з чаго пачыналі мы гэты артыкул.

Калі глыбока задумацца, у якім са сваіх раманаў пісьменнік найбольш яскрава адлюстраваў справы і пачуцці народа, вялікія перажыванні Радзімы, дык пры ўсёй нашай павазе да лепшых прац пісьменніка, думкі, безумоўна, могуць разыйсціся. «Дзевяты вал», напрыклад, мне даражэй, чым «Дзень другі», а «Бура», як мне здаецца, нейкім чынам уступае «Падзенню Парыжа». Другі чытач выкажа іншую думку, трэці, магчыма, яшчэ якую.

Але наўрад ці ўзнікнуць падобныя рознагалоссі, калі пачаць размову пра Эрэнбурга як пра ваеннага публіцыста. Тут ён адразу ж вылучаецца ў шэраг самых яскравых, самых любімых народам пісьменнікаў, чый голас пачулі і запомнілі ўсе, бо ішоў ён з самых глыбінь народнага сэрца. І мы бачым у гэтым асаблівым прызнанні не толькі павагу да вялікіх мастацкіх твораў Ільі Эрэнбурга. Трэба ўлічваць, што народ даў яму высокую пісьменніцкую ацэнку за тое, што ён здолеў своечасова і ўмела паставіць сваё баявое слова ў строй, на службу Айчыне, калі вырашаўся яе лёс.

Успомнім грозныя дні лета і восені 1941 г. Як цягнуліся тады мы з неспакойным сэрцам да газетнага лістка, каб пачуць праўду аб фронце і тыле. І, усхвалявана прабегшы стрыманыя радкі Інфармбюро, мы ў той жа час пачыналі шукаць артыкула, падпісанага Ільёй Эрэнбургам. Мы ведалі, што абавязкова прачытаем, знойдзем у гэтым артыкуле прасякнутыя гневам і нянавісцю радкі, ад якіх рукі яшчэ мацней сціснуць зброю, знойдзем светлыя, гордыя словы, якія нададуць нам сілы, умацуюць нашу ўпэўненасць у перамозе над ненавісным захопнікам.

У розных выданнях, асабліва ў газеце «Красная звезда», выступленні Эрэнбурга змяшчаліся тады амаль штодзённа. І яны вельмі хутка ўвайшлі ў наш суровы ваенны быт, як уваходзіць хлеб у штодзённы салдацкі паёк. І так яны былі патрэбны для бою, так цягнуліся да іх людзі, што ўжо ў пачатку вайны шматтысячным тыражом разыйшліся па краіне і франтах маленькія кніжачкі з газетнымі артыкуламі і памфлетамі Эрэнбурга.

Перада мною на стале адна з тых кніжак 1941 г. выдання — пажоўклая ад часу, пабываўшая ў многіх руках, з пацямнелымі старонкамі, ад чаго яна стала яшчэ даражэйшай: «Бібліятэка чырвонаармейца. Ілья Эрэнбург». І далей — назва, укладзеная ў адно ёмістае слова: «Людаеды»...

«Чаму плачуць удовы ў Нарвегіі і Грэцыі? Чаму спален Руан, знішчан Белград, разбуран Ратардам?..» — так пачынаецца гнеўны памфлет, названы праклятым імем «Гітлер». Заканчваючы знішчальную водпаведзь гэтаму обер-людаеду, аўтар пісаў тады, летам 1941 г.: «Берлінцы паціху жартуюць: «Ён марыць аб лаўровым вянку на магілу...» Але наўрад ці пакладуць на яго магілу хоць бы камень. Асінавы кол — вось яму помнік». І калі перачытваеш гэтыя радкі сёння, міжволі задумваешся: вельмі правільна выказаліся вы, Ілья Рыгоравіч!.. Так, так, правільна, беспамылкова. І тут няма чаму здзіўляцца: хто заўсёды з народам, хто жыве народнаю верай, той ніколі не памыляецца.

Эрэнбург пісаў не толькі востра, з тэмпераментам, з натхненнем. Ён ствараў свае шэдэўры баявой публіцыстыкі з незвычайнай салдацкай дысцыплінаванасцю. Калі ўчора нашы войскі захаплівалі, напрыклад, які-небудзь дакумент, што сведчыў аб варварстве ворага, — заўтра ж мы даведваліся аб гэтым і яшчэ шмат аб чым з артыкула Ільі Эрэнбурга. Калі сёння палонны эсэсавец даваў цікавыя паказанні, — праз дзень-другі Эрэнбург ужо расказваў нам аб нікчэмнай душы гэтага «звышчалавека». Гэта быў сапраўдны літаратурна-мастацкі каментарый да галоўных падзей дня — каментарый высокага патрыятычнага гарту.

«Хто яны?..», «Карычневая вош...», «Мота-мех-мяшочнікі...», «Барон у паход сабраўся...», «Індык...», «Фабрыка забойцаў...», «Беспрацоўныя гаўляйтары...» Колькі было іх надрукавана ў гады вайны — артыкулаў падвальнага памеру і кароткіх, як выбух, памфлетаў, знішчальных фельетонаў, палымянай патрыятычнай публіцыстыкі! І ў кожным з гэтых выступленняў пісьменніка, у цесным суседстве, на ўвесь голас гучалі палымяная нянавісць да фашысцкіх захопнікаў, неўміручая вера ў перамогу нашай справы.

«Яны хочуць нас анямечыць, прымусіць забыць Пушкіна і Шаўчэнку, — пісаў Эрэнбург у артыкуле «Свабода або смерць!» — Яны хочуць пастроіць у шарэнгі беларусаў і армян, таджыкаў і грузін і крыкнуць: «айн-цвай!..» Яны хочуць пасяліць на нашай зямлі сваіх каланістаў... Яны ўжо распрацавалі план каланізацыі нашай чарназёмнай паласы... Яны хочуць, каб мы жылі для іх і на іх, каб мы размаўлялі шэптам, каб мы дыхалі па ўказцы...

Ворагі пралічыліся — не на рабоў яны напалі, а на свабодных і гордых людзей... Ніколі, ніколі, ніколі савецкія людзі не стануць рабамі!»

Так, ворагі пралічыліся. Палымянае слова Эрэнбурга-воіна заўсёды пераконвала нас у гэтым і з першага дня вайны да апошняга, да пераможнага рубяжа пляччо ў пляччо ішло з нашай арміяй, з нашай зброяй. Не шкодзіла б, дарэчы, шумлівым нашчадкам гітлераўскага фашызму добра вывучыць ваенна-публіцыстычную спадчыну нашага паважанага юбіляра. У адным са сваіх памфлетаў, прыгадваецца сёння, Ілья Эрэнбург прыводзіў нейкую гітлераўскую інструкцыю, выдадзеную германскім генеральным штабам у лістападзе 1940 г. Паракаючы за недастатковы прыплод «чыстакроўных арыйцаў» у параўнанні з тым, як расце насельніцтва славян, аўтары гэтай інструкцыі падкрэслівалі: «Кожны здаровы хлапчук, які нарадзіўся ў 1941 г., можа стаць у 1961 г. дасканалым салдатам...» Так, за паўгода да разбойнага нападу на нашу краіну гітлераўскія бандыты клапаціліся аб тым, хто будзе знішчаць і рабаваць народы ў 1961 г.

Што ж, зараз у нас 1961! Забываючы аб тым, як вызвалілі мы Гітлера ад усіх клопатаў на гэтым свеце, той-сёй спяшаецца сёння прыняць яго бандыцкія клопаты на сябе. Пачытайце Эрэнбурга, панове! Гэта цудоўны дапаможнік і для вас, аматараў вайны. Палымяныя словы Ільі Эрэнбурга ішлі заўсёды ў салдацкім страі на рубяжах мінулых бітваў. Яны засталіся ў страі і сёння, заклікаючы нас да пільнасці, да мужнасці ў імя Айчыны, сурова папярэджваючы нашых ворагаў: не лезце, пралічыцеся!

...Другая мая сустрэча з Эрэнбургам адбылася праз некалькі год пасля вайны, у рабочым кабінеце пісьменніка. Адна з мінскіх газет даручыла мне заказаць Ільі Рыгоравічу артыкул пра баявы савецкі ордэн. Пры гэтым яму самому давалася права вырашыць, пра які іменна ордэн пісаць. І Эрэнбург выбраў ордэн Славы.

— Аб Славе буду пісаць, — сказаў ён. — Аб салдатах...

І слухаючы яго гордыя, цёплыя словы пра людзей, чыя доблесць увянчана гэтай простай і вялікай узнагародай, я зноў з вялікай павагай успомніў яго пісьменніцкую працу ў ваенныя гады, яго публіцыстыку, сілу якой справядліва параўнаў народ са знішчальнай сілай зброі.

Пётр ХАРКОЎ.

бок не тыкне. Я ведаю, пра што ты думаеш. Некалі ж трэба выкарабкацца і на сухі бераг. І мяркую, час ужо адумацца, ачалавечыцца. Вярнуцца да людзей трэба з лесу»). Пад заслону з'яўляецца ў рамане першы сакратар райкома партыі Пётр Фёдаравіч. У перспектыве Васіль Міронавіч будзе сакратаром райкома камсамола. Ёсць яшчэ ў рамане дзяжурны дзедфілосаф (у мінулым бядак з бедакоў)—пастух Тодар, ёсць і дзяжурная спекулянтка-самагоншчыца Раіна...

Хто ж у цэнтры ўвагі пісьменніка, на чыім баку яго сімпатыі? Суб'ектыўна, вядома, на баку Леаніда і Галіны, Васіля і Аркадзя і г. д. Але гэтыя вобразы ў параўнанні з адмоўнымі, выглядаюць беднымі, безжыццёвымі, пасіўнымі. І таму гучныя фразы пісьменніка, укладзеныя ў вусны розных герояў, аб уздыме калгаса пры новым старшыні вісяць у паветры, выглядаюць бяздоказнымі дэкларацыямі, закліканымі запоўніць промахі аўтара ў паказе іх дзейнасці, у стварэнні іх характараў.

Што ж, можа Леанід з Галінай з'яўляюцца тымі кардынальнымі вобразамі, якія наша моладзь можа браць за ўзор для сябе ў штодзённым жыцці і паводзінах? Паспрабуем разабрацца. Упершыню мы пазнаёміліся з Галінай як грамадскай актывісткай у час яе прагулкі з Васілём Міронавічам, калі яна рэзка дакарае апошняга за слабую антырэлігійную прапаганду, за тое, што мясцовыя камсамольцы «папоў за пазухай гадуюць». «Вось дык яна! — думалася нам разам з Васілём Міронавічам.— Адразу бярэ быка за рогі! Яна тут усіх за пояс заткне!» Яшчэ больш гэта перакананне расло, калі мы ўбачылі яе разам з Леанідам у доме ойчы Сабольскага. Хацелася ўжо, каб пісьменнік хутчэй паказаў (ці хоць бы расказаў) гісторыю фармавання гэтай моцнай, нават валявой натуры актывісткі. Бо не пабаялася ж яна ўступіць у адзінаборства з п'яным Раманам Пэрцам, які ляцеў з нажом на Леаніда! Але што гэта? Прачытала Галіна яшчэ адну лекцыю пра мяшчанства на бурным сходзе—і грамадская дзейнасць яе да канца твор загасла. А разам з гэтым замёрла і грамадская дзейнасць Леаніда, Васіля Міронавіча, калі не лічыць пададзеных у плане ўспамінаў хадайніцтваў Леаніда аб паўторных судова-медыцынскіх экспертызах трупа Дзедзіхі. Такім чынам, не знайшло свайго паказу і жыццё камсамола. Падзеі міжволі скіроўваюцца на адлюстраванне дзейнасці Выжлятніка і кампаніі, а паказ маладых герояў пераводзіцца ў маральны план.

Што ж, можа ў адносінах герояў да кахання малады чытач атрымае магчымасць пераняць тое-сёе для сябе, павучыцца ў герояў рамана? Тым больш, што пасля выхаду ў свет першай кнігі І. Пташнікава ў друку гаварылася, што пісьменнік захаваў у першароднай свежасці чысціню пачуццяў да жанчыны, што ён майстар раскрываць тонкасць душэўных рухаў маладых сэрцаў. На жаль, і тут нашы спадзяванні не апраўдаліся. Замест кахання, як вялікага ўзвышаючага пачуцця, перад намі разгортваюцца так званыя «ракавыя» страсці з пакутамі, слязамі і... сексуальнымі замахамі. У цэнтры ўсіх сутыкненняў—Галіна. Яна закахалася ў Леаніда—упершыню ў жыцці. Закахалася—і адчула толькі пакуты (урэшце на глебе няўдалага кахання ён тараніць трактарам крыж на раздарожжы, а затым ледзь не ўзрывае сябе разам з трактарам). Васіль Міронавіч таксама пакутуе: «Ён знебываўся. Абіваў парогі, тырчаў у бальніцы, хадзіў па пятах. Сачыў, нерваваўся, — не загаварыў ні з кім». Нарэшце, ён рашыў: «трэба ўчыніць тое, пасля чаго яна прывяжацца, палюбіць сама»... Далей ідзе падрабязнае апісанне гэтага яго «подзвігу». Ён атрымаў адпор. Леанід у гэты прыблізна час, нягледзячы на затоенае каханне да Галіны, пазнаваў з Людай Дымчанка, што і «на крывой яблыні салодкія яблыкі» растуць. Раман Пэрац дабіўся-такі перамогі над Нінкай (ён яшчэ ў пачатку рамана зрабіў няўдалую спробу спакусіць дзяўчыну). Раман Пэрац пакваліўся быў згвалтаваць і Галіну, калі яна прыйшла да яго дамоў пераведаць яго хворую маці. З намерам паказаць апафеоз любві, а на самай справе ў груба натуралістычным плане падае пісьменнік сцэну, як сталі «блізкімі на ўсё жыццё» Леанід і Галіна. Не ўтрымаўся аўтар, каб не расказаць і пра «поспехі» ў гэтай справе дзеда Тодара з Раінай у маладосці.

Годзе! — скажа чытач.—Ці не занадта для аднаго рамана, нават калі ён доўгі. Так, занадта.

Нельга прайсці міма непаслядоўнасці аўтара ў абмалёўцы вобразаў паасобных герояў. Толькі што была адзначана бледнасць паказу герояў Галіны і Леаніда як у грамадскім плане, так і ў маральным. А вось іншыя персанажы. Раман Пэрац. Спачатку аўтар стараецца ўсімі магчымымі фарбамі чарніць гэты персанаж. Ён (Раман) яшчэ з дзяцінства паказаў сябе. У школу не хацеў хадзіць. Маці паддобрывалася к яму яечкам, насіла яго, дзецюка, да школы, а ён за тры гады не перабраўся за рубеж трэцяга класа (праўда, потым ён усё ж скончыў сямігодку). Потым, падросшы, «Раманька-пляснівы грыб», бушаваў, піў, пераварочваў сталы — а ўвогуле «які быў, такі і застаўся. Ды не. Шмат пасталеў. Зусім мужчына. І гарэлкі бярэ больш». Далейшыя «подзвігі» мы ўжо ведаем: хацеў парнуць нажом Леаніда за фельетон (на шчасце Галіна пераняла яго і маральна абяззброіла), зрабіў узброены напад разам з Выжлятнікам на ойчу Сабольскага, быў актыўным браканьерам. І раптам, пасля хваробы, пісьменнік дае яму поўную амністыю. Нават яшчэ як бы тэарэтычна абгрунтоўвае: «Я сёння ўвесь дзень думаў (гэта Раман так гаворыць да Аркадзя. — **В. К.**). Пра сябе. Ну... і пра цябе. Асеў я — назусім тут. На трактары... Ўграз я, як мы сёння. А ты... Ты пойдзеш вучыцца. Паступіш. У цябе дзесяць, стаж. Бяруць такіх. За інжынера выйдзеш.. прыгабардзінішся, не такая шчэ' знойдзецца... А ў мяне сем. Цяпер і калгаснік з маё — не мода». Ці возьмеш таго ж Васіля Міронавіча. Ён і вялікі цяльпук, ён і невыносны, назойлівы, ён жа ўрэшце і нахабнік; тут дарэчы таксама дадаць і здзеклівае апісанне яго паводзін у кіно — тут ён выглядае зусім як блазнюк. А ў канцы рамана Васіль Міронавіч вось-вось сакратар райкома камсамола.

Увогуле ўдаўся аўтару вобраз Петушонка. Магчыма, дзе-нідзе пры абмалёўцы яго аўтар допускае шарж, але ў цэлым — гэта ўдача маладога пісьменніка, бо ён здолеў развянчаць тых настаўнікаў, якія сваім уяўным «фтарыцетам» дыскрэдытуюць высокае званне савецкага педагога. Шкада толькі, што аўтар не здолеў супрацьпаставіць яму сапраўднага выхаваўца новага пакалення (Васіль Міронавіч, на нашу думку, па вышэйпамянёных акалічнасцях не можа прымацца ў разлік у гэтым сэнсе).

І яшчэ хочацца спыніцца на адным немалаважным баку твора — на мастацкай непераборлівасці аўтара, якая мяжуе з натуралізмам. У рамане Івана Пташнікава мы многа знойдзем непатрэбнага. Тут і пісьмо Выжлятніка ў «Калгасную праўду»— такія імітацыі нам знаёмы яшчэ з «Язэпа Крушынскага» Зм. Бядулі; і альбом з паштоўкамі з саладжавымі надпісамі; і злыя кепікі над прапіскай; і паездкі стрыечнай сястры Леаніда разам з дзяўчатамі да курсантаў у ваеннае вучылішча... Бяздумнасць, кажуць, блізкая радня жыццёвай блізарукасці, і яна, на жаль, нярэдка ўласціва аўтару рамана.

Вельмі ж мудрыць, мякка кажучы, Іван Пташнікаў і ў мове. Зашмат у рамане дыялектызмаў і ўласных наватвораў. Але ж не ўсе чытачы дыялектолагі, і не ва ўсіх ёсць час разгадваць слоўныя рэбусы. Ёсць і цьмяныя мясціны, сэнсавыя невыразнасці. Цяжка, напрыклад, даведацца з рамана, што ж ўсё-такі зрабіў з сабой Аркадзь Дышлевіч перад тым, як апынуцца ў бальніцы. А паспрабуйце расшыфраваць слова «глыжа». А такіх слоў многа. Вось толькі некаторыя з іх: тартак, сіпак (ёсць і сіпка), ляжэйка, разбайдаваны, траска (толькі не рыба!), шчавук, марыгуліць, акрамэскі, пяшак, задэч, панада, кера, спопаразку, нажутка, ляпікі, лунуць, усырычыць, злынь, павечкі, шаламэйка, лыхаць, пячурыцца, рыміць і г. д. і г. д.

І яшчэ. Многія вядомыя беларускія выразы і словы І. Пташнікаў падае ў нязвыклым напісанні, як бы знарок скажаючы літаратурную норму мовы. Звычайнае слова «галасіць» ён чамусьці перарабляе на «галяшыць», «пахучы» на «пахнючы». І такія здзекі адчуваюць на сабе многія словы: рабачай, рвуны, з цямном, неўзабаўцы, заблекятаў, чарчына, падалець, вальчык, намасквічыліся, глытаўка, хнычыць, спакаята, брыдаць, цяплэча, бакаціна, ахапніца, закайваць, кіноўшчыкі і да т. п.

А чаго варта пастаяннае скарачэнне слоў: мо, трэ', на'т, ці залішне частае ўжыванне часцінак: бы, б; слоў: во, якія, нейкі. Як быццам аўтар хоча дамагчыся найбольшай экспрэсіі, але застаецца ўражанне аднастайнасці і нарачытасці. Атрымліваецца, як кажа Л. Собалеў: знешне як быццам коратка і дынамічна, а ўнутрана — нагрувашчанні. Гэта пацвярджаецца і сістэмай параўнанняў, якіх аўтар дае да аднаго прадмета аж некалькі. Часта яны супярэчлівыя, а то і занадта агульныя. «Заходзіўся матор, бы хто дзе вадзіў палкай па частаколе»; «рыкаў, як запрэжаны ў плуг галодны аромы бык (!?)»; «ныў, як шалёны сівер у тэлефонных правадах»; «стагнаў, што скінутая(!?) з ног хваробаю жывёла».

Іван Пташнікаў часта любіць ужываць у якасці эпітэтаў прыдаткі, але і тут ён таксама ж часта мудрагеліць: побач з беларускім словам ставіць рускае — пупышкі-почкі. А то і нарачытую таўталогію: «Неба — нізкае, шэрае. Неба — імжа-туман». Сустракаюцца ў рамане і вельмі дзіўныя, ва ўсякім выпадку не беларускія, словазлучэнні: якую калі дзе бачыла (гэта накшталт: няма было калі). Амаль усе яго героі ўжываюць такія звароты: ты глядзі, ты скажы, ты відзеў, ты падумай. Праўда, апошняе ўжывае толькі Галіна, але аўтар, мабыць, забывае, што такія звароты не ўласцівы наогул гараджанам; яны — прыналежнасць сельскай моўнай стыхіі.

І наогул, у пісьменніка прыкметна тэндэнцыя здзівіць, ашаламіць чытача. Тут і прозвішчы адмысловыя, і імёны (адна Амалгося Антыкава чаго варта!), і вялікая колькасць урочышчаў і вёсак: Закалюжжа, Чар-чаг, Ваўкаўня, Камена, Дзераўно, нават Гальдарада ёсць (мясцовы варыянт Эльдарады?). Тут і манерныя тропы: «мурзаецца вечар», «шчэрыцца ноч», «расхрысталіся дзверы»; «вуліца ўцякае з воч, бы хто тузануў да сябе доўгі і шырокі шарачык, каб скруціць у трубку», «разасланы вылежацца лён на лугах у атавах», «рэха даўжынёю з вяроўку», «асенняя ноч з вяроўку», «ля акна махнуліся Авяр'ян і Станіслаў Пракопавіч»... Але ў чытача ўсё гэта не выклікае сапраўднага хвалявання, эмацыянальнага ўспрыняцця, бо аўтар у пагоні за знешнім бляскам, у запале эксперыментатарства не здолеў паказаць чалавека, яго душу, яго інтэлект.

Вельмі часта маладых пісьменнікаў папракаюць за бедную, сухую, прэсную мову. У дадзеным выпадку не скажам. Тут — наадварот: у пісьменніка лексічнае багацце мовы, але ён не ў сілах справіцца з гэтым багаццем, ці — больш правільна — не імкнецца справіцца з ім, увесці яго ў рамкі агульнапрынятых законаў кампазіцыі, логікі, норм сінтаксісу і фразеалогіі. Аўтар у сваім імкненні сказаць пра ўсё «арыгінальна», забывае часам пра ідэю твора, пра тое, што ён павінен сказаць.

Праўда, у рамане ёсць і добра напісаныя мясціны — сцэна на кватэры ў ойчы Сабольскага, сход-лекцыя ў клубе, паляванне на лася, «сватаўство» Рамана Пэрца да Нінкі на кватэры ў Галіны, апошні вечар Дзедзіхі; пісьменнік добра валодае дыялагічнай моваю і асабліва ў масавых сцэнах, добра ведае родную прыроду. Усё гэта сведчыць, што ў асобе І. Пташнікава мы маем здольнага пісьменніка, і ў той жа час, што поспех яго чакае там, дзе ён пазбягае манернасці і дасягае мастацкай прастаты. А гэтай прастаты, мастацкай глыбіні, праўды і паўнаты характараў у рамане вельмі мала.

Хочацца сказаць пісьменніку: пошукі заўсёды павінны быць пошукамі, а не літаратурнай бравадай. Мастацтва — сур'ёзная рэч, гэта не практыкаванні ў форме, а размова пра жыццё — размова глыбокая, сур'ёзная, ясная. І яшчэ: каму многа дадзена, з таго многа і патрабуецца. А Іван Пташнікаў— празаік таленавіты. Таму ён павінен знайсці сябе як мастак на шляхах прастаты, а не манернічання.

В. КРЫШТАЛЬ.

Хроніка мастацтва

Выкладчык Пінскай музычнай школы М. Каталін у вольны ад работы час піша музыку. Ён стварыў для самадзейнасці некалькі харавых і сольных песень на словы савецкіх, у тым ліку беларускіх, паэтаў. У садружнасці з мясцовым пачынаючым паэтам З. Вагерам М. Каталін напісаў нядаўна «Палескі вальс». Самадзейны кампазітар арганізаваў пры музычнай школе творчую групу таленавітых маладых аўтараў і паспяхова працуе з імі.

Ул. БАЙДА.

* * *

Маскоўскі завочны народны ўніверсітэт мастацтва арганізаваў у Гродна кансультацыйны пункт. У абласным Доме народнай творчасці вопытная выкладчыца тэатральнага факультэта В. Грынёва знаёміць студэнтаў з асновамі сучаснай рэжысуры, прынцыпамі афармлення сцэны, тэатральнай літаратурай. Заняткі наведваюць 40 чалавек. Паспяхова вучацца шафёр А. Казёл, інструктар Ваўкавыскага раённага Дома культуры Н. Чурык, загадчык клуба калгаса «Прагрэс» Іўеўскага раёна М. Пяндо і інш.

Д. ШАПІРА.

Лёс жанчыны

Піянерскі лагер раскінуўся ў лясным гушчары непадалёк ад Мінскага мора. Пасля вячэрняй лінейкі дзеці палеглі спаць. Наш медпункт закончыў працоўны дзень. У мяне была памочніца медсястра Патапава. Усе звалі яе — Людміла Андрэеўна. Месца яе пастаяннай працы — медпункт Мінскага завода аўтаматычных ліній. За дзень работы нервы ўзбуджаліся, і спаць нам звычайна не хацелася. Пасядзем, бывала, пад стрэшкай, і паплывуць успаміны мінулага. У паўзмроку ільняныя валасы Людмілы Андрэеўны выглядалі белаватымі. Вочы яе адкрытыя, задуменныя і заўсёды сумныя. Яны, здавалася, нешта ўтойваюць у бяздоннай глыбіні. Людміла Андрэеўна мала каму расказвала пра сваё жыццё. Мо' толькі калі да слова адну фразу якую скажа. А са мною чамусьці была адкрытай.

...Дачка многасямейнага чыгуначніка. Скончыла школу медсясцёр. Працавала на кандытарскай фабрыцы «Камунарка». У вайну пайшла на фронт добраахвотна. Муж—на пярэднім краі, а яна— у прыфрантавым шпіталі. Аднойчы выпадкова спаткаліся. Радасці не было канца. Але толькі на хвіліну. Развіталіся са слязамі на вачах. Гэта была апошняя іх сустрэча. Яна на ўсё жыццё запала ў сэрца Людмілы...

Яшчэ эпізод з франтавога жыцця ўспамінае Людміла Андрэеўна. Твар яе святлее і безліч дробных зморшчынак знікае. Было гэта ў прыфрантавым сартавальным шпіталі. Ішлі жорсткія баі. Параненых прыбывала многа. Сёстры і ўрачы не спалі па некалькі сутак. Стомленыя ад бяссонніцы і непасільнай працы, людзі валіліся з ног. Аднойчы Людміла з сяброўкай паснулі на сырой зямлі пад адкрытым небам. Не адчулі, як пайшоў вялікі дождж. Прачнуліся медсёстры на світанні і заўважылі, што накрыты афіцэрскім шынялём. Людміла адразу падумала: «Гэта быў мой муж... Відаць, пашкадаваў будзіць». У кішэнях шыняля запіскі не было. Быў гэта, напэўна, зусім незнаёмы афіцэр. З нейкай радасцю і ў той жа час сумам на сэрцы дзяўчаты пераступілі парог шпіталю. Зноў закіпела работа. І так з ночы на дзень, і з дня на ноч...

Я ляжу і з хваляваннем слухаю сціплы расказ медыцынскай сястры. Мне здаецца, усю тую франтавую загартоўку і веды, набытыя ў цяжкія гады вайны, Людміла прынесла ў мірны сённяшні дзень. Людміла Андрэеўна нікога не накіроўвае са сваіх пацыентаў да хірургаў, а сама гіпсуе, калі гэта неабходна. У дыягназах ніколі не памыляецца. Калі я захварэла, Людміла Андрэеўна засталася адна ў піянерскім лагеры. Сярод ночы яна паставіла правільны дыягназ Лёве Гендзелеву і тут жа адвезла яго ў бальніцу. Тэрміновая аперацыя выратавала хлопчыка ад смерці. У прыёмным пакоі ўрачы здзівіліся, што сястра так хутка і правільна вызначыла апендыцыт. У мінулым годзе Людміла Андрэеўна таксама працавала ў піянерскім лагеры і спраўлялася ў медпункце адна. Яе ведаюць на рабоце як чулага чалавека, ідуць да яе па дапамогу.

Аднойчы ў рабочага Дзянісава не спыняўся галаўны боль. Амаль кожны дзень ён прыходзіў да Людмілы Андрэеўны па пірамідон. Частае ўжыванне гэтага лякарства дрэнна ўплывае на арганізм. Вопытная сястра прапануе яму новыя таблеткі, зусім няшкодныя. Яны былі не ад галаўнога болю. Дзякуючы толькі ўнушэнню, медсястра справілася са сваім надакучлівым пацыентам. Галаўны боль як рукою зняло.

Людміла Андрэеўна за добрасумленную працу мае ўзнагароды. Ордэн «Знак пашаны» яна атрымала ў 1954 г. у ліку дваццаці шасці лепшых медыцынскіх работнікаў Беларускай ССР. Людміла Андрэеўна жыве адна ў цесным пакойчыку, не патрабуе ў заўкоме прасторнай кватэры. Яна спачувальна ставіцца да іншых сем'яў. «Многія яшчэ жывуць у цеснаце, — думае яна. — Чаго лезці ў вочы кіраўнікам завода».

Аднойчы было па-летняму душна. Цемра згусцілася ў лесе. Ад электрычнага святла ў лагеры ёлкі і хвоі здаваліся яшчэ цямнейшымі. У паветры пахла смалой і чаборам. Людміла Андрэеўна доўга маўчала, а пасля ўскінула вочы на лямпачкі і загаварыла:

— От так, як гэтыя лямпачкі, калісьці фашысцкія сцярвятнікі развесілі на парашутах ліхтары над нашым палявым шпіталем. Знаходзіўся ён у такім жа лесе ў былых санаторных дачах недалёка ад Вераі. Быў такі самы цёплы вечар і вось гэтак, як цяпер, пахла ў паветры смалою і чаборам. Цяжка параненых было многа. На белым палотнішчы выразна быў відзён чырвоны крыж шпіталю. Фашысты добра бачылі, што гэта шпіталь, але пачалі яго бамбіць і абстрэльваць з кулямётаў. Зверху ліхтары асвятлялі так, што іголка была відаць на зямлі. Людзям ад куль і асколкаў не было паратунку. Гарэлі ў палатах параненыя. Мы кідаліся ў агонь і ратавалі іх. А кулі, як дождж, сыпаліся на нас. На маіх руках фашысты забілі маладога параненага афіцэра...

І Людміла Андрэеўна змоўкла. Я сядзела насупраць і выразна бачыла яе задуменныя вочы. Дзеці даўно ўжо спалі. Яны снілі сны, мабыць, аб падарожжах у касмічную прастору, радасныя, шчаслівыя сны.

Людміла Андрэеўна нейкі час моўчкі глядзела ў ціхае зорнае неба, а пасля сказала:

— Хочацца, каб больш ніколі, ніколі людзі не ведалі вайны...

Аліна ГАЛЬЧЫНСКАЯ,
урач.

НАМ ПІШУЦЬ

У мінулым годзе кінамеханікі Ляхавіцкага раёна Н. Піліпчык і А. Гуліцкі перайшлі працаваць на адстаючыя маршруты. Цяпер іх участкі сталі перадавымі. Планы паказу фільмаў кінамеханікі перавыконваюць.

В. МАРКАЎ,
намеснік загадчыка Ляхавіцкага раённага аддзела культуры.

* * *

У вёсцы Хатомель Столінскага раёна адкрыты брыгадны клуб калгаса «Сцяг камунізма». Самадзейныя артысты брыгады далі тут свой першы канцэрт, у праграму якога ўвайшлі спектакль па п'есе А. Полднавай «У лясным пасёлку», літаратурная кампазіцыя «Камсамольцы-добраахвотнікі», песні і танцы.

Ю. ВЯРЭНІЧ.

* * *

Па ініцыятыве камсамольцаў у Ільянскім ветэрынарным тэхнікуме Вілейскага раёна створаны школы грамадскіх прафесій: па падрыхтоўцы суддзяў спорту і культмасавікоў. Заняткі на грамадскіх пачатках вядуць выкладчыкі тэхнікума.

Ул. БРЫЛЬ.

* * *

Ва ўсіх васьмі паляводчых брыгадах сельскагаспадарчай арцелі «Чырвоны сцяг» Асіповіцкага раёна пабудаваны клубы. Праўленне калгаса набыло 19 музычных інструментаў для ўдзельнікаў духавога аркестра.

В. САМУСІК.

ХАБАРАЎСКІ КРАЙ. Творы маладога нанайскага пісьменніка-камуніста Рыгора Гібівіча Ходжара друкаваліся ў часопісах «Огонёк», «Смена», «Молодой колхозник», «Дружба народов». Былы рыбак-нанаец стаў пісьменнікам. На літаратурным конкурсе Усесаюзнага фестывалю моладзі і студэнтаў у Маскве ў 1957 г. за апавяданне «Мой знаёмы пчаляр» яму прысуджаны залаты медаль. Добра вядомы чытачам-далёкаўсходнікам аповесць Р. Ходжара «Чайкі збіраюцца над морам», зборнік апавяданняў «Стары Нядзьга».

Частыя сустрэчы з чытачамі і героямі сваіх твораў дапамагаюць Рыгору Ходжару ў працы.

На здымку: далёкаўсходні пісьменнік Рыгор Ходжар гутарыць з групай студэнтаў Хабараўскага педагагічнага інстытута. Злева направа — Рыгор **Ходжар**, Барыс **Актанка**, Ларыса **Дарафеева** і Варвара **Карамзіна**.

Фота **Н. Суроўцава**. Фотахроніка ТАСС.

У Талочыне Віцебскай вобласці пабудаваны прасторны двухпавярховы універмаг. На першым паверсе размешчаны аддзел кнігі. Да кніжных паліц — свабодны доступ. Пакупнік сам выбірае неабходную літаратуру.

Магазін выканаў план студзеня за 25 дзён.

На здымку: у аддзеле кнігі Талочынскага універмага.

Фота **Л. Клімава.**

СТАРАЖЫТНЫ ПОЛАЦК

У 1962 г. споўніцца 1 100 год Полацку. Вясной 1962 г. у старажытным горадзе будзе арганізавана выязная сесія інстытутаў аддзялення грамадскіх навук Акадэміі навук БССР з дакладамі, прысвечанымі Полацку.

Што ж вядома цяпер аб старажытным горадзе?

Аб гэтым гавораць раскопкі, якія пачаліся яшчэ ў 1957 г. Вучонымі знойдзена мноства прадметаў матэрыяльнай культуры, якія адносяцца да XI—XII ст ст.

У 1958 г. раскопкі праводзіліся на захад ад Сафійскага сабора. Экспанаты паказваюць, што ў дамангольскі перыяд старажытнай Русі паўднёва-заходняя частка тэрыторыі полацкага Верхняга замка яшчэ не была густа заселена і што трывалае асваенне гэтага ўчастка адбылося толькі з канца XVI ст.

Раскопкі, якія рабіліся ў 1959 і 1960 гг. (на паўночны ўсход ад Сафійскага сабора), мелі значную навуковую цікавасць. Яны далі багаты матэрыял для характарыстыкі рамесніцкай вытворчасці, гандлю, быту і культурнага ўзроўню старажытных полаўцаў X—XIII стст. Выяўлена да 50 жылых, гаспадарчых і вытворчых пабудоў рознага часу. Многія знаходкі адносяцца да X ст. (ромбападобныя плоскія наканечнікі стрэл, бусы-лімонкі, аднабаковыя касцяныя грабяні і да т. п.).

Аб стане пісьменнасці сведчаць надпісы на трох прасніцах, літары на кавалках ласінага рога, якія мог нанесці толькі майстар-касцярэз, палачанін.

У сувязі з 1 100-годдзем Полацка, Інстытут гісторыі АН БССР разам з Полацкім гісторыка-краязнаўчым музеем рыхтуе выстаўку з выкарыстаннем археалагічнага матэрыялу па Полацку, яго гісторыі, эканоміцы, развіццю вытворчых сіл.

Пасля апрацоўкі значная калекцыя матэрыялаў раскопак будзе перададзена Полацкаму музею.

Горад Полацк цікавы і для вывучэння старажытна-рускай архітэктуры. Сафійскі сабор, Спас-Ефрасіньеўская царква, руіны бельчыцкіх храмаў, Мікалаеўскі сабор — выдатныя помнікі архітэктуры. Мікалаеўскі сабор і будынак былога кадэцкага корпуса пабудаваны ў стылі барока і з'яўляюцца адным з нешматлікіх помнікаў гэтага перыяду.

У працэсе раскопак сабран цікавы графічны і ілюстрацыйны матэрыял (малюнкі, фота), які дапаможа ў напісанні манаграфіі аб старажытным горадзе.

В. КРОЗ.

Завочныя канферэнцыі

Тураўская раённая бібліятэка і рэдакцыя газеты «Ленінскія запаветы» правялі завочную канферэнцыю чытачоў па раману Ул. Карпава «За годам год». У канферэнцыі прыняў удзел аўтар кнігі, які расказаў на старонках раённай газеты аб тым, як працаваў над раманам. У канферэнцыі прынялі актыўны ўдзел чытачы бібліятэкі Ф. Саўко, Ф. Санец, А. Жук і інш.

* * *

У Лельчыцкім раёне праходзіць завочная канферэнцыя бібліятэкараў. На старонках раённай газеты «Савецкае Палессе» падзяліліся вопытам работы работнікі культуры. Загадчык Астражанскай сельскай бібліятэкі Марыя Чахун расказала аб рабоце бібліятэк-перасовак, якія створаны пры бібліятэцы. Аб арганізацыі свабоднага доступу да кнігі выступіла работніца раённай бібліятэкі Паліна Хрушчова. З артыкулам «Прапаганда прыродазнаўча-навуковай і атэістычнай літаратуры» выступіў загадчык Прыбалавіцкай сельскай бібліятэкі Іван Колас.

У клубе Саюза пісьменнікаў

У апошні час у клубе Саюза пісьменнікаў БССР праведзен рад цікавых мерапрыемстваў. Так, нядаўна адбылася сустрэча з настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры горада Мінска, у час якой пісьменнікі і настаўнікі падзяліліся думкамі аб рабоце школ, аб выхаванні ў вучняў любві да роднай мовы і літаратуры.

У мінулую суботу перад пісьменнікамі выступіў старшыня выканкома Мінскага гарадского Савета дэпутатаў працоўных В. І. Шарапаў. Яго цікавы расказ аб будаўніцтве і добраўпарадкаванні беларускай сталіцы быў выслуханы прысутнымі з увагай.

У заключэнне сустрэчы адбыўся канцэрт віяланчаліста Вадзіма Чэрвава.

Пятро **ПРЫХОДЗЬКА**

Шлях „Санта-Марыі"

На захадзе сотні радыёстанцый
Трашчаць днём і ноччу наперабой,
Што «Санта-Марыя» пад сцягам
паўстанцаў
Ад роднай зямлі уцякае сваёй.

А мора яе, як калыску гушкае,
Грудзьмі прыкрывае, пачуўшы бяду.
І недзе грыміць вадаспад, што са
скалаў
Развесіў казліную ўніз бараду.

Ад солі збялелі аж хвалі марскія,
Заплёскваюць шэрыя хмары ўдалі...
Чаму ж гэта следам за «Санта-
Марыяй»
Чужыя ў пагоню пайшлі караблі?

Чаго яны шныраць вакол, як
піраты?
Што маюць яны да той жменькі
людзей,
Якія пакінулі родныя хаты,
Старэнькіх бацькоў і маленькіх
дзяцей?

Я знаю — вядзе іх у шлях не
стыхія.
Зямлю сваю сэрцамі любяць яны.
Дык слухай, далёкая «Санта-
Марыя»:
З савецкай зямлі я даю пазыўны

Тваім пасажырам — жанчынам
і дзецям,
Тваймў капітану, матросам тваім:
Адзін самы верны ёсць курс
Ва ўсім свеце —
То курс да свабоды.
Кіруйцеся ім!

ТВОРЫ МАЛАДЫХ

Байка пра набожнага Тхара

Нямала нарабіўшы глуму,
Нейк Тхор задумаў
Ад пекла ратавацца —
Рашыў схадзіць паспавядацца.
Схадзіў. Знялі грахі з Тхара,
У рай хоць зараз ён гатовы.
Назаўтра ж... зноў сярод двара
Знайшлі курыныя галовы.

Грашыў, казалі, Тхор і
спавядаўся,
Пакуль у пастку не папаўся.

М. ЖЫЛКА.

Чатыры дакументы

Шмат каштоўных дакументаў захоўваецца ў архівах Беларусі. Яны ілюструюць гісторыю рэвалюцыйнай барацьбы народа, упрыгожваюць літаратурнае мінулае.

Нядаўна мне давялося пабываць у Цэнтральным гістарычным архіве БССР у Магілёве. Навуковыя супрацоўнікі архіва пазнаёмілі мяне з чатырма цікавымі дакументамі.

На помнік вялікаму Лермантаву

Трагічная гібель вялікага рускага паэта Міхаіла Лермантава ў 1841 г. усхвалявала і засмуціла Расію.

Прайшлі гады. І народ паставіў пытанне аб неабходнасці пабудаваць помнік геніяльнаму паэту ў Пяцігорску. Толькі ў 1871 г. была дазволена падпіска для збору добраахвотных ахвяраванняў на пабудову помніка.

Разам з іншымі прынялі ўдзел у зборы ахвяраванняў і жыхары Беларусі. У Цэнтральным гістарычным архіве БССР знойдзена спецыяльная справа камітэта па ўзвядзенню помніка М. Ю. Лермантаву. У адным з дакументаў гэтай справы чытаем аб тым, як узнікла думка паставіць паэту помнік у Пяцігорску, у ваколіцах якога ён так «заўчасна быў засцігнуты смерцю».

Збор грошай на помнік працягваўся каля 20 год. У той жа справе мы знаходзім справаздачу, з якой відаць, што ў рэшце-рэшт было сабрана 54 409 рублёў, прычым значная сума паступіла ад жыхароў Беларусі. Народныя грошы далі магчымасць пабудаваць помнік паэту. На адкрыццё яго ў Пяцігорск былі запрошаны госці з Мінска, Магілёва, Віцебска, Гродна і іншых гарадоў Беларусі.

А. Яблачкіна і В. Камісаржэўская ў Беларусі

Вялікая руская артыстка Аляксандра Аляксандраўна Яблачкіна ахвотна адгукалася на просьбы перыферыйных гледачоў і прыязджала да іх на гастролі. Так, 24 красавіка 1904 г. праз бюро рускага тэатральнага таварыства ў Маскве быў заключаны дагавор аб прыездзе ў Віцебск на гастролі групы артыстаў Малога тэатра на чале з А. Яблачкінай. Гастролі адбыліся з 25 мая па 2 чэрвеня 1904 г. у памяшканні Віцебскага гарадскога тэатра. Поспех быў вялікі, асабліва драмы А. Астроўскага «Ваўкі і авечкі» з удзелам Аляксандры Аляксандраўны.

З архіўных матэрыялаў відаць, што А. Яблачкіна ў дарэвалюцыйны час была на гастролях у Беларусі неаднаразова і прыязджала ў 1904, 1906, 1908, 1910 гг, карыстаючыся нязменным поспехам.

У 1901 г. на гастролі ў Віцебск прыязджалі артысты Петраградскага тэатра В. Камісаржэўская і В. Давыдаў. У 1908 г. В. Камісаржэўская наведала Віцебск зноў і выступала ў ролі Анны Карэнінай у спектаклі па твору Л. Талстога, у 1910 г. Камісаржэўская зноў іграла перад віцебскімі гледачамі ў п'есах «Лялечны дом», «Нора», «Дзікарка».

Асабістая справа лекарскай памочніцы В. Лепяшынскай

Асабістая справа лекарскай памочніцы В. Лепяшынскай пачата ў сакавіку 1906 г. Чытаем арыгінал заявы вядомай цяпер савецкай вучонай Вольгі Барысаўны Лепяшынскай у «Галоўнае ўпраўленне Расійскага таварыства Чырвоны Крыж». Заява датавана 29 сакавіка. Вось яе тэкст: «Прашу распарадзіцца аб беззваротным водпуску ў маё распараджэнне лякарстваў і інструментаў для медыцынскай дапамогі насельніцтву вёскі Літвінавічы. Жыхары гэтай вёскі прывыклі ўжо звяртацца за медыцынскай дапамогай да мяне. Трэба ўлічыць, што наша мясцовасць аддалена ад медыцынскай дапамогі (урачэбных пунктаў). Да мяне звяртаюцца за медыцынскай дапамогай сяляне вёсак: Кабылічы, Студзянец, Рудня, Струмен, Лебедзеўкі, Вынашаўкі, Дз'ятковіч, Вошчанкі, Бярозаўкі, Буды, Кармы. Апроч таго, я задумала наладзіць стацыянар у Літвінавічах, які знаходзіцца ў васьмі вёрстах ад Кармы». Пад сваім подпісам В. Лепяшынская ўказала, што мае атэстат лекарскай памочніцы, выдадзены ёй 18 мая 1897 г. за № 432.

Перш чым разгледзець заяву, Галоўнае ўпраўленне Расійскага таварыства Чырвоны Крыж запрасіла канцылярыю Магілёўскага генерал-губернатара аб палітычнай надзейнасці прасіцельніцы. Адказ паступіў неспрыяльны. Лепяшынскай адмовілі ў абсталяванні стацыянара. Але Вольга Барысаўна працягвала аказваць кваліфікаваную лекавую дапамогу сялянскай беднаце на свае сродкі.

Жандары пра М. Баумана

У гістарычным архіве БССР нядаўна знойдзен сакрэтны цыркуляр: «Спіс асоб, якія падлягаюць адшуканню па справах палітычных». І тут мы сустракаем імя Баумана: «Бауман Мікалай Эрнеставіч, ветэрынарны ўрач, нарадзіўся 17 мая 1873 года ў Казані, рускі падданы, пасля заканчэння 7 класаў 2 казанскай гімназіі ў 1891 годзе ўступіў у Казанскі ветэрынарны інстытут, дзе і скончыў курс у 1895 годзе. Халасты. Бацька Эрнест Андрэеў Бауман трымае ў Казані сталярную майстэрню, маці Міна Карпаўна знаходзіцца пры бацьку, браты Аляксандр у майстэрні бацькі, Эрнест служыць на параходзе, які плавае па Волзе і Каспійскім моры, у якасці памочніка капітана, Пётр вучань мараходных класаў у С. Пецярбургу, сястра Эльза слухачка фельчарскай школы ў Казані.

М. Бауман прыцягваўся да адказнасці па справе Санкт-Пецярбургскага саюза барацьбы за вызваленне рабочага класа і па высачайшаму павяленню, якое паследавала 12 снежня 1898 года па ўмяненні ў пакаранне папярэдняга ўтрымання, выслан пад гласны нагляд паліцыі тэрмінам на чатыры гады ў Вяцкую губерню, дзе і паселены ў горадзе Арлове, але 15 кастрычніка 1898 года ўцёк з месца жыхарства. Прыкметы Баумана: тэмбр голасу—барытон, паходка — скорая».

І далей следуе найстражэйшы жандарскі загад «арыштаваць і даставіць у распараджэнне Вяцкага губернатара». Да справы была прыкладзена фатаграфія. На жаль, у архіве яна не захавалася.

З дакументаў, што паступілі ў жандармерыю, відаць, што М. Баумана на тэрыторыі заходніх губерняў знайсці не ўдалося.

Я. САДОЎСКІ.

Дзённік мастацтва

ТАЛЕНАВІТАЕ І ЗВЫЧАЙНАЕ

...На манежы цырка выдатная артыстка Ірына Бугрымава са сваімі выхаванцамі — грознымі і разам з тым паслухмянымі ільвамі, пакорнымі магутнай волі разумнай тэмпераментнай дрэсіроўшчыцы.

Ёсць розныя спосабы ўздзеяння на «псіхалогію» дзікіх і крыважэрных выканаўцаў цікавых трукаў, утаймавання іх небяспечных для чалавека інстынктаў.

Нам вядомы манеры грубае, жорсткае імкненне фізічнай сілай ператварыць волата звярынага царства ў рахманага «артыста». Яны злосна і механічна робяць тое, да чаго іх прымушаюць з дапамогай бізуна і кія. У такіх выпадках на арэне адбываецца стамляючае нервы і напружанае спаборніцтва накшталт іспанскага «бою быкоў».

Манера Ірыны Бугрымавай іншая. Яна гуманная, высакародная, сапраўды творчая і вабіць сваёй кранальнай чалавечнасцю, сапраўднай культурай. «Супрацоўніцтва» дрэсіроўшчыцы з ільвамі настолькі чулае, эстэтычна прыемнае, што здаецца, нібы перад намі выступаюць шчырыя сябры, якія нават адчуваюць замілаванне адзін да аднаго.

Паказ лашчыць вока і цешыць сэрца яшчэ і тым, што ў акружэнні прыгажуноў ільвоў дзейнічае надзвычай таленавіты і артыстычны майстар, артыстка цудоўная сваім жаночым харастом, выключнай зграбнасцю і спрытам у рухах.

Славуты атракцыён нікога не пакідае абыякавым. Ён захапляе гармоніяй дакладнага майстэрства і тонкага мастацкага густу, бездакорнага разліку і выключнай смеласці, мужнасці.

У новай праграме добрага слова заслугоўвае калектыў, якім кіруе Андрэй Сімада. У іх выкананні трапна спалучаюцца эквілібр і акрабатыка на першах, з вострым пачуццём балансу. Артыстам уласціва прафесіянальная сталасць, якая і вызначае адсутнасць напружання ў іх выступленнях, лёгкасць стылю, своеасаблівую «ансамблевасць».

Прыемнае ўражанне пакідае гульня з кветкамі Ларыёнавых. У сціплым па форме і багатым фарбамі паказе ёсць элементы ілюзіі і рысы жанглёрства і разам з тым нешта новае ў параўнанні з традыцыйнымі цыркавымі жанрамі.

У імклівым дынамічным тэмпе выступаюць малады эквілібрыст Серабракоў, наезніца Маргарыта Чорная, акрабаты-эксцэнтрыкі Маслянавы. Праўда, спартыўная форма апошніх не вызначаецца асаблівай строгасцю і дакладнасцю. Нават эксцэнтрыка патрабуе большай узгодненасці рухаў і ліній.

На гэты раз на манежы не вельмі багата дэманструецца акрабатыка, што пэўным чынам робіць паказ аднастайным. Але затое пашанцавала паветраным гімнастам. Пад купалам цырка хоць і ў звычайным традыцыйным стылі, паспяхова выступаюць дзве групы —Быкавы, Данілава і Мар'янкаў.

Разнастайнасць уносяць у праграму музычныя эксцэнтрыкі Біруковы.

Нездавальненне выклікаюць клаунада, выканаўцы сатырычных куплетаў. Не адчуваецца творчых пошукаў у гэтым жанры. Многа ў ім нудных, рамесніцкіх штампаў, як у тэкстах, так і ў выканаўчай манеры. У куплетах, асабліва, у сатырычным дыялагу «Саромеюцца», няма ніякай выразнай думкі і многа збітых, безгустоўных слоў. Гумар «сатырыкаў» застарэлы, не смешны.

Хацелася б большай выдумкі і арыгінальнасці ў рэпрызах і сцэнках дывановых клоунаў.

Парадыйная карцінка «Ажываючая скульптура» (выканаўцы Зонаў і Чакалда) зусім не новая. Гэта па сутнасці слабая копія таленавітай сцэнкі, аўтарства якой належыць Карандашу.

Паказ пачынаецца і заканчваецца парадам усіх яго ўдзельнікаў, што, аднак, не надае яму неабходнай кампазіцыйнай стройнасці, адзінства і выразнасці рэжысёрскай задумы.

Н. АНТОНАЎ.

На здымку: выступае народная артыстка РСФСР Ірына **Бугрымава.**

Па волі хваль

Мы абхадзілі мінскія, гомельскія, віцебскія магазіны ў пошуках капіравальнай паперы, але ўсюды чулі адзін і той жа адказ:

— Капіркі няма.

— Калі можна зайсці?

— У нас яе ў продажы не бывае...

Так было тры — чатыры гады назад, нічога не змянілася і сёння.

Давялося звярнуцца да Соф'і Антонаўны Гаранінай, загадчыцы канцылярыі Упраўлення лясной, папяровай і дрэваапрацоўчай прамысловасці рэспублікі.

— Мы капірку атрымліваем у адміністрацыйна-гаспадарчым аддзеле, —сказала яна. — А раней у адным з магазінаў, па разнарадцы...

Аказваецца, у Беларусі капірка— выключна дэфіцытны тавар. Завозяць яе сюды з Масквы і Ленінграда.

Гадоў дзесяць назад у Мінску была наладжана вытворчасць капіравальнай паперы. І цяпер на фабрыцы-друкарні іржавее абсталяванне, якое каштавала немалую капеечку. Адсутнічала аснова. Гэта было галоўнай прычынай спынення вытворчасці капіравальнай паперы. Аснову паспяхова можа выраблять папяровая фабрыка «Спартак», але яна не адлівае яе таму, што Упраўленне, Саўнаргас і Дзяржплан рэспублікі не ўключаюць у план.

Вядома, капірка — тавар пераважна канцылярскі. Без яго пакупнік можа абыходзіцца. Але вось блакноты, сшыткі, альбомы, канверты і іншыя белавыя тавары з паперы, бясспрэчна, з'яўляюцца таварамі шырокага ўжытку.

Дастаткова гадзіну пастаяць у магазіне Белкнігагандлю і паслухаць запытанні пакупнікоў, каб зразумець, наколькі дрэнна наладжана ў рэспубліцы вытворчасць белавых тавараў з паперы.

Сшыткі, зробленыя з паперы № 2, робяць на вучняў самае непрыемнае ўражанне. Іх не хочуць купляць, бяруць жа толькі таму, што няма даражэйшых сшыткаў. Як нам расказалі загадчыкі навучальных частак мінскіх сярэдніх школ №№ 44 і 53 А. Галоўкіна і С. Гінзан, гэтыя сшыткі маюць мноства недахопаў:

— Нават пры стараннасці вучань не можа засцерагчыся ад таго, каб пяро не чаплялася за паперу, а чарніла не разыходзілася па радку. Часта ў сшытках сустракаюцца загнутыя беражкі, палі акрэслены невыразна. Якасць паперы ў таннейшых сшытках вельмі дрэнная.

Добрушскі папяровы камбінат «Герой працы» ў гэтым годзе выпускае амаль 300 мільёнаў сшыткаў. І толькі палавіну з іх на паперы № 1, астатнія друкуюцца на паперы, у склад якой, побач з беленай цэлюлозай, ідзе 50 працэнтаў драўнінай масы.

Мы сустрэліся з дырэктарам папяровага камбіната «Герой працы» тав. Фраловым. Ён цалкам згодзен з тым, што прэтэнзіі спажыўцоў да камбіната законныя і справядлівыя.

— Мы лічым, — сказаў тав. Фралоў, — што нашы дзеці павінны пісаць на добрай паперы. Папера № 2, з якой наш камбінат і «Палесдрук» выпрацоўваюць вялікую колькасць сшыткаў, сапраўды недабраякасная. Але скарыстоўваем яе толькі таму, што іншага выйсця няма. Дзяржплан рэспублікі не здолеў даказаць у Дзяржплане СССР, каб камбінату была выдзелена неабходная колькасць беленай цэлюлозы для вырабу сшыткаў.

Беларускія папяровыя фабрыкі, уключаючы «Палесдрук», выпускаюць белавых тавараў больш чым на 42 мільёны рублёў. Але асартымент іх вельмі вузкі. Некаторыя прадпрыемствы не толькі не пашыраюць яго, а нават згортваюць. Так зрабілі на «Альберціне», дзе скарацілася колькасць вырабаў і паменшыўся выпуск белавых тавараў. На фабрыцы «Герой працы» знята з вытворчасці папка для нотнай паперы, на «Спартаку» рэзка скарочаны выпуск крэпавай паперы, на якую ў насельніцтва вялікі попыт.

Папяровая фабрыка «Чырвоная зорка» мае вялікія магчымасці для вырабу белавых тавараў, але выпускае толькі... кулькі. Ды і тых стольні, што прыходзіцца завозіць іх з іншых рэспублік.

Амаль сто працэнтаў усіх альбомаў завозіцца з Ленінграда, бо «Палесдрук» не мае неабходных абліцовачных матэрыялаў і фарбавальнікаў, каб наладзіць шырокую вытворчасць гэтай прадукцыі.

Афармленне белавых вырабаў цьмянае, аднастайнае. Кідаецца ў вочы адсутнасць добрых малюнкаў, неахайныя надпісы.

Калі шукаць прычыны, чаму на камбінаце «Герой працы», які штогод выпускае сшыткаў і белавых тавараў на суму 55 мільёнаў рублёў, няма нават свайго мастака, чаму беларускія папяровыя фабрыкі не маюць мастацкіх тканін, сінтэтычных матэрыялаў для афармлення вырабаў, а таксама фарбавальнікаў, дык абавязкова прыдзеш да вываду, што ўсё тут пакінута на «волю хваль». У Дзяржплане рэспублікі ў тым аддзеле, які займаецца шырспажывам, няма спецыяліста па белавых таварах. У Дзяржаўным навукова-тэхнічным камітэце Савета Міністраў БССР наогул няма спецыяліста па паперы. Такое ж становішча ў Саўнаргасе, ды і ва Упраўленні лясной, папяровай і дрэваапрацоўчай прамысловасці.

Нельга не пагадзіцца з тав. Фраловым, што ўсе нягоды, якія абрушваюцца на прадпрыемствы па вырабу белавых тавараў, — вынік таго, што гэтымі пытаннямі ніхто канкрэтна не займаецца.

На думку т. Фралова і іншых кіраўнікоў папяровых прадпрыемстваў, у рэспубліцы павінен быць створан цэнтр пры Дзяржаўным навукова-тэхнічным камітэце Савета Міністраў БССР, Саўнаргасе, які ўзяў бы на сябе кіраўніцтва цэхамі белавых вырабаў. Апрача таго, павінны быць арганізаваны мастацкія майстэрні, здольныя выконваць заказы прадпрыемстваў па афармленню вырабаў.

Вырашэнне гэтых пытанняў можа зрушыць з мёртвай кропкі справу далейшага пашырэння вытворчасці белавых тавараў з паперы і рашучага паляпшэння іх якасці.

Ул. МЯЖЭВІЧ.

Выступаюць самадзейныя артысты

З вялікім і цікавым канцэртам выступілі ў нядзелю 29-га студзеня на сваёй сцэне ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці клуба Мінскага трактарнага завода.

Канцэрт пачаўся выступленнем харавога калектыву пад кіраўніцтвам студэнта Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Ул . Раговіча. У праграме хору — «Песня аб Леніне» М. Блантэра, беларуская народная песня «Там, каля млына», латышская народная песня «Вей, ветрык», руская рэвалюцыйная песня «Вязень», твор А. Аляб'ева «Вечар».

Харавы калектыў змянілі ўдзельнікі вакальнага гуртка, якім кіруе хармайстар Тэатра оперы і балету Т. Арлова. Аматары вакальнага мастацтва пачулі ў выкананні Н. Тарасавай, Р. Бяссмертнай, І. Гардзіенкі, Э. Барчук, Ю. Дзергуна, Н. Пацекіна, А. Козыра творы Д. Лукаса, Г. Вагнера, Ю. Семянякі, І. Любана, М. Глінкі, А. Арэнскага, А. Меркадантэ, С. Манюшкі.

У другім аддзяленні канцэрта выступіў танцавальны калектыў пад кіраўніцтвам М. Чысцякова. Харэаграфічная сюіта «Вызваленне Беларусі», беларускі народны танец «Лявоніха», харэаграфічны малюнак «Маракі ў родным калгасе», «Паўночная кадрыля», «Маладзёжная полька», дзявочы карагод «Вяночкі», румынскі танец «Бэтута»—вось няпоўны пералік нумароў, што выканалі маладыя танцоры.

У канцэртнай праграме выступілі таксама і самадзейныя чытальнікі— Л. Бяссмертны (вядучы праграмы), С. Скірда, В. Алейнікаў, А. Цярэшчанка.

Канцэрт самадзейных артыстаў меў вялікі поспех у слухачоў.

Галоўны рэдактар Янка ШАРАХОЎСКІ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

ДА ВЕДАМА ПАДПІСЧЫКАЎ!

З 5 лютага ўсюды адкрываецца падпіска

на другі квартал 1961 года

НА ЦЭНТРАЛЬНЫ, РЭСПУБЛІКАНСКІ І МЯСЦОВЫ ПЕРЫЯДЫЧНЫ ДРУК.

ПАДПІСКА ПРЫМАЕЦЦА прадпрыемствамі сувязі, аддзеламі «Саюздруку» і грамадскім актывам па месцу работы і вучобы.

«САЮЗДРУК»
Міністэрства сувязі БССР.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры— 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00049

Друкарня імя Сталіна.